№ 130 ԿԻՐԱԿԻ, 17 ՅՈՒՆԻՍԻ

1912
ՔԱՌԱՍՈՒՆՄԷԿԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ԿԻՐԱԿԻ, 17 ՅՈՒՆԻՍԻ №130

ՄՇԱԿ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

...րեկան գինը 10 րուբլի. կէս տարվանը և 7 ամսվանը 6 րուբլի.
...անձին համարները ԱՄԷՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.
...ւիֆլիսում գրվում են խմբագրատանը.

Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, редакція „Мшакъ" Сергіевская ул., № 5
Tiflis, Rédaction „Mschak"

Խմբագրատան տելէֆօն № 2—53.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 (բացի կիրակի և տօն օրերից).

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամենևեզւով

Յայտարարութիւնների համար վճարւում են իւրաքանչիւր տողատեղին 20 կոպէկ.

Տպարանի տելէֆօն № 67.

Կիրակի, յունիսի 17-ին

ԴԱՒԻԹ ԶԱԽԱՐԻԵՎԻՉ ՍԱՐԱՋԵՎԻ

մահվան տարելիցին Դիդուբէի ս. Աստուածածնի եկեղեցում կը մատուցվի պատարագ և կը կատարվի հոգեհանգիստ, որի մասին յայտնում է ազգականներին և ծանօթներին հանգուցեալի այրին՝ Եկատէրինա Իվանովնա Սարաջևան։

Պատարագի սկիզբը առ. ժ. 10-ին, իսկ հոգեհանգիստը՝ ժ. 12-ին։

438. 2—2

Նատալիա Առաքելեան, Նիմֆիա Ալէքսանդրեան, Մակար Գէորգեան Ջմշկեանները և Գայիանէ Գէորգեան Ալէքսանեանը յայտնում են իրանց ազգականներին և ծանօթներին, որ հանգուցեալ անմոռանալի

ԵՓԵՄԻԱ ԳԷՈՐԳԵԱՆ ՑԻՑԻԿԵԱՆԻ

մահվան տարելիցի առիթով այսօր, կիրակի, ամսիս 17-ին Խօջիվանքի եկեղեցում, պատարագից յետոյ, հանգուցեալի գերեզմանի վրա կը կատարվի հոգեհանգիստ, որը կը սկսվի առաւ. ժամը 11-ին։ 444. 1—1

Adresse Télégraphique SANITAS
Адресъ телеграммъ САНИТАСЪ Тифлисъ

ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ ԴԵՂԱՏԱՆ ՄԹԵՐՔՆԵՐԻ
Ա Ռ Ե Ւ Տ Ր Ի
ԹԻՖԼԻՍ, ԲԱԳՕՒ, ԲԱԹՈՒՄ.

ՈՎ կամենում է լաւ և գեղեցիկ դրութեան մէջ պահել իր տունը, ամարանոցային կարասեղէնը, տնային առարկաները, սանդուղքները, նստարանները, ցանկապատները, կառքերը և այլն, նա թող գնէ

ՌԻՊՕԼԻՆ ՆԵՐԿԸ: Գործածութ. ցուցում - գրքոյկները տրվում են ձրի։

448. 1—1

Անչափահասների, մուտքը արգելված է

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՏՈՒՆ
ԶՈՒԲԱԼՕՎԻ ԱՆՈՒԱՆ

Ժողովրդ. ներկայացումներ կազմակերպող ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍԵԿՑԻԱ

Այսօր, կիրակի, յունիսի 17-ին ՀԱՅՈՑ ԴՐ. ԸՆԿ. ԹԱՏԵՐԱՍԷՐՆԵՐԻ ԽՈՒՄԲԸ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ ԴԵՐԱՍԱՆՆԵՐԻ կը ներկայացնէ ԵՐԿՐՈՐԴ ԱՆԳԱՄ ՀԱՅ ԲԵՄԻ ՎՐԱ՝ ԻՐԸՆԹԵԼԻԻ յայտնի պիէս

ԲՐԻՍՏԻՆԷ

Դրամա 4 արար., թարգմ. վրացերէնից Նիւթը վերցված է վրաց յայտնի գրող ՆԻՆՕՇՎԻԼԻԻ պատմուածքից։

Մասնակցում են՝ տ. տ. Անահիտ, Մանուչարեան, Ցասմիկ, Սաթենիկ, Սահակեան, Սօֆիկ, Սօլօվեան, Տէր-Առաքելեան, պ. պ. Արզարեան, Գալստեան, Գարօշ, Գրիգորեան, Լազարեան, Ծոնեան, Ցարութիւնեան, Ցարութիւնեան II, Սարեան, Սերժ, Տէր-Առաքելեան, Փիրումեան և ուրիշ.։

Սկիզբն է երեկոյեան ժամը 8½-ին։

Հերթ. կարգադրիչներ՝ Ա. Թումանեան, Ա. Նազարէթեան

443. 1—1

По умѣреннымъ цѣнамъ
Новѣйшихъ изящныхъ рисунковъ
ПОЛНОМѢРНЫЕ

ОБОИ

ФАБР. СКЛАДЪ
МАНГИКІАНА
ПУШКИНСКАЯ №7.

291. 50—13 (4. 4.)

ԲԺ. ԱՐ. ՋԱՐԳԱՐԵԱՆԸ
ՄԵԿՆԵՑ ՌՈՒՍԱՍՏԱՆ ՄԻՆՉԵՒ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԻ ՄԷԿԸ։
ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ԿԱՏԱՐԻ
Բժ. Բ. Եսայեանը։

ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ
ՀԱՆՔԱՅԻՆ ՋՐԵՐ

Առ. և Ա. Մ.

„ՆԱՐԶԱՆ" | Սեղանատան | „ԷՍՍԷՆՏՈՒԿԻ № 20."

Բուժիչ՝ ԷՍՍԵՆՏՈՒԿԵԱՆ (աղի-ալկալեան) №№ 4, 4 նոր, 6, 17, 18, 18 բիւվ. 2, 19, ԲԱՏԱԼԻՆԵԱՆ (անփոխարինելի լուծողական)։ ՍՄԻՐՆՈՎԵԱՆ-ԵՐԿԱԹԱՅԻՆ (պարունակում է մկնդեղ)։ ԷՍՍԵՆՏՈՒԿԵԱՆ ԼԷՊԵՇԿԱՆԵՐ (վերացնում է տապը)։ ԷՍՍԵՆՏՈՒԿԵԱՆ ԱՂ (փոխարինում է № 17 ջրին)։

Պահանջեցէք ամենուրեք!

ՋՐԵՐԻ ԵՒ ՄԹԵՐՔՆԵՐԻ ՀԱՄԱՐ ԴԻՄԵԼ ՊԵՏԱԿԱՆ ՊԱՀԵՍՏԻՆ—ТИФЛИСЪ, Гановская, д. Гургенова, №№ 8—10. Тел. 898.

Գլխաւոր պահեստը Վարչութեան կից՝ Պեատիգօրսկում։ Պրէյս-կուրանտները ձրի։

(4.) առ. Դիմել՝ Пятигорскъ, Управленіе водъ. 224. 39—11

ՀԱՅՈՑ ՄԻԱՑԵԱԼ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆԸ

Այս անունը շատ լաւ ծանօթ է մեզ՝ ռուսահայերիս։ Սա այն Ընկերութիւնն է, որին անցեալում, 80-ական թւականներին, «Մշակի» հիմնադիր Գր. Արծրունու յորդորներով և ջանքերով, մեծապէս նպաստեցին ռուսահայերը իրանց սրտաբուղխ նուէրներով և որն այնքան օգտակար, արդիւնաւէտ դեր կատարեց Թիւրքիայի հայութեան կրթութեան գործում, հիմնելով Հայաստանում բազմաթիւ նախնական դպրոցներ։

Հայոց Միացեալ Ընկերութիւնը, խակապէս, Թիւրքիայի հայ ժողովրդի համար ժողովրդական լուսաւորութեան վարչութիւնն է եղել։

Բայց երբ բռնակալ Աբդիւլ-Համիդի ձեռքը ծանրացաւ հայերի վրա, փակվեց և Միացեալը, և Հայաստանը ընկղմվեց խաւարի ու տգիտութեան մէջ։

Օսմ. յեղափոխութիւնից յետոյ Միացեալ Ընկերութիւնը վերաբացվեց և վերակազմվեց ու ստանձնեց իր նախկին պաշտօնը՝ լինել Թիւրքիայի հայութեան ժողովրդական լուսաւորութեան վարչութիւնը։ Նա վերաբացվեց առանց դրամագլխի և մի աննշան բիւջէով 1908 թ. և այսօր, 4-ամեայ կարճ ժամանակամիջոցում, մի աննախընթաց առաջադիմութիւն է գործել։ Նա հիմնել է Թիւրքաց-Հայաստանում կամ մատակարարում է մօտաւորապէս 90 նախնական վարժարաններ, մի վարժապետանոց, պահում է երկու ամառնային մանկավարժական և գիւղատնտեսական կուրսեր և մի արհեստանոցորբանոց։ Նրան օժանդակում է Եգիպտոսի Հայկական Բարեգործական Ընդհանուր Միութիւնը։

Այդ աջողութիւնը, կրկնում ենք, մեծ է և աննախընթաց։ Բայց միթէ Հայաստանը պէտք ունի միայն 90 նախնական վարժարանների։ Ոչ. Նա պէտք ունի հարիւրաւորների. նա պէտք ունի բազմաթիւ միջնակարգ, տեխնիքական, առևտրական դպրոցների. նա պէտք ունի գոնէ մի հատ բարձր դպրոցի։

Այն ժամանակ, երբ Թիւրքաց-Հայաստանը տառապում էր բռնակալութեան ճիրաններում, մեր երկրագնդի բոլոր հայերիս և մանաւանդ ռուսահայերիս նուիրական տենչանքն ու իղձն էր նրա ազատագրութիւնը։ Հայաստանի փրկութիւնը մեր երազն էր, մեր անուրջն էր, մեր իդէալն էր. և այդ իդէալի իրագործման համար մենք մեծամեծ զոհողութիւններ արինք։ Ընկաւ բռնակալութիւնը. գոնէ այժմ չը կայ նախկին անտանելի բռնակալութիւնը, գոնէ այժմ հայը Հայաստանում ազատ շունչ է քաշում։ Բայց մեր հոգսերը, ջանքերն ևս պակասեցին, և մենք այսօր այլևս նախկին անձկութեամբ, նախկին յոյզերով չենք հետաքրքրվում Թիւրքաց-Հայաստանի ժողովրդի վիճակով։

Եւ սակայն այսօր աւելի քան երբեք Հայաստանի ժողովուրդը պէտք ունի մեր օգնութեան, մեր աջակցութեան։ Մենք, հայերս, չէ՞ որ չէինք ձգտում քաղաքական անկախութեան, սեպարատիզմի. ոչ, մենք ձգտում էինք, որ մեր եղբայրները ունենան մարդավայել կեանք, կեանքի, գոյքի, պատւի ապահովութիւն. որ նրանք կարողանան ունենալ իրանց դպրոցները, իրանց կրթական, լուսաւորական հաստատութիւնները, պահպանեն իրանց մայրենի լեզուն, գրականութիւնը և եկեղեցին։ Այսօր չը կայ նախկին ճնշող, սարկացնող բռնակալութիւնը, բայց կայ մի ուրիշ, աւելի ահաւոր, վնասակար բռնակալութիւն՝ տգիտութիւնը, անգրագիտութիւնը, եւրոպական կուլտուրայի մրցումը. պէտք է պատրաստ լինել, պէտք է զինուորված լինել, այլապէս հայերը Հայաստանում կուլ կը գնան այն ազգերին, որոնք կուլտուրայով բարձր են և հետզհետէ նուաճելու են տնտեսապէս Փոքր-Ասիան։

Իսկ դրա համար հարկաւոր են դպրոցներ։ Իսկ դպրոցներ բանալու համար Հայաստանում անհրաժեշտ է, որ մենք օգնենք Միացեալ Ընկերութեան, որպէսզի սա կարողանայ գլուխ բերել ժողովրդի լուսաւորութեան գործը։

Մենք ռուսահայերս, որ աւելի բարեյաջող պայմանների մէջ ենք, ամենամեծ օգնութիւնը հասցրած կը լինենք Հայաստանին, որի փրկութեան համար այնքան ուխտեր էինք կատարում, եթէ նպաստենք մեր նիւթական և բարոյական օժանդակութեամբ Միացեալ Ընկերութեան՝ բանալու Հայաստանի մէջ դպրոցներ։ Մենք պէտք է չը մոռանանք Միացեալը մեր կտակների, մեր նուիրատուութիւնների մէջ, ինչպէս անցեալում չը մոռացանք։

Այդ Ընկերութեան անցեալ և ներկայ գործունէութեան հետ աւելի մօտիկից ծանօթացնելու համար մենք կը տպենք «Մշակի» յաջորդ համարներում նրա գործիչներից մէկի՝ պրօֆէսոր Թ. Յակոբեանի տեղեկագիրը։

Հ. Առաքելեան

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ՃԱՆԱՊԱՐՀՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

15 յունիսի

Մոսկվա.—Հայոց Կաթողիկոսը երեկոյեան մեկնեց Կովկաս։

—

Նոր-Նախիջևանում ևս կազմվել է կաթողիկոսական ընդունելութեան յանձնաժողով։

Վեհափառի համար Նոր-Նախիջևանցիք տալիս են արտակարգ գնացք մինչև Բալաջարի կայարանը, այստեղից մինչև Թիֆլիս վարձում են արտակարգ գնացք բագուեցիները. իսկ Թիֆլիսից Էջմիածին արտակարգ գնացք է վարձելու Թիֆլիսի ընդունելութեան յանձնաժողովը։

—

Յունիսի 13-ին Թիֆլիսի կաթողիկոսական ընդունելութեան յանձնաժողովի նիստում ընդունվեցին կարգադրիչ մասնաժողովի առաջարկած 6 անձինք, Աղստաֆա՝ Վեհափառին ընդառաջ գնալու և Թիֆլիսի հայ ազգաբնակութեան կողմից բարի գալուստ յայտնելու համար։ Այդ անձինք են՝ Ա. Մելիք-Ազարեան, Ս. Կաֆեան, բժշկ. Բ. Նաւասարդեան, Հ. Մելիքեան, Ռ. Յովհաննիսեան և Ս. Յարութիւնեան։ Իսկ Թիֆլիսի երկաթուղային կայարանում Վեհափառի վագոնը կը մտնեն Թիֆլիսի քաղաքացիների կողմից ողջունելու համար Ալ. Խիշմիշեան և Յովհ. Գուրգէնբէգեան։

—

Կաթողիկոսական ընդունելութեան յանձնաժողովը Վեհափառի ամպհովանին կրելու համար իբրև պատւաւոր քաղաքացիների, գաղտնի քուէարկութեամբ ընտրել է բժշկ. Բ. Նաւասարդեանին, Ալ. Խիշմիշեանին, իշխան Ն. Վ. Արղութեան - Երկայնաբազուկին, գեներալներ Տէր Ասատուրեանին և Ղորղանեանին, Դաւիթ-խան Աւան-Իւզբաշեանին, Մ. Աբամեանին և Մ. Դօլուխանեանին։ Բացի յիշեալներից ի պաշտօնէ ամպհովանակիրների թւում ընդունված են քաղաքագլուխ Ալ. Խատիսեան, մէշչանների ընկ. աւագ Բարսեղ Առաքելեան, վաճառականների աւագ Ա. Միլեան և արհեստաւորների աւագ Կ. Սերոբեան։

—

Վեհափառին ընդառաջ գնալու համար Գանձակ կը մեկնէ Թիֆլիսի թեմի կառավարիչ Եփրեմ եպիսկոպոսը։

—

Շուտով կը հրատարակվի լրագիրներում կաթողիկոսական ընդունելութեան յանձնաժողովի կարգադրիչ մասնաժողովի կազմած հանդիսադրութեան մանրամասնութիւնը, վերաբերեալ Կաթողիկոսին ընդունելու կարգին։

Կարգադրիչ մասնաժողովը պատուիրել է տալ յատուկ տոմսակներ այն պատգամաւորութիւնների համար, որոնք առաջուց ցանկութիւն կը յայտնեն դիմաւորելու Կաթողիկոսին երկաթուղու կայարանի արքայական սենեակներում, ինչպէս նաև առաջնորդարան մուտք ունենալու համար։

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

15 յունիսի

Պետերբուրգ.—Այսօր Պետերհօֆի Մեծ պալատում Կայսրը ընդունեց Բեսարաբիայի նահանգի պատգամաւորութիւնը, որ եկել է արտայայտելու հաւատարմութեան զգացմունքներ Բեսարաբիան Ռուսաստանին միացնելու հարիւրամեակի առիթով։

—

Թաւրիզ.—Մօջէլալ - ուս - Սալթանէն կալանաւորվեց Շուջա-ուդ-Դօվլէի հրամանով Միանդաբում։

Սէլբաբից հաղորդում են, որ Սիփէհդարը Բաշիդ-ուլ-Միւլքին հեռագրով խնդրում է՝ ժամանակ չը կորցնելով ամեն ջանք գործ դնել շտապով ճնշելու շահսէվանների ապստամբութիւնը սեփական ոյժերով՝ թոյլ չը տալով ռուս զօրամասի միջամտութիւնը։

—

Ուրմիա.—Մի քանի պարսիկ խոշոր հողատէրեր այժմ հանոզվելով, որ պարսից կառավարութիւնը անզօր է օգնել իրանց, առաջինը ձեռնարկեցին բերքի ժողովման թիւրքական օրէնքների համաձայն։

—

Իրկէշտամ.—300 ռուս կօզակ և 2 հետևակ վաշտ 2 գնդակացիրներով մըտան Կաշգար՝ հիւպատոսարանը և ռուսահպատակներին պաշտպանելու համար։

—

Պէկին.—Նախագահի հրովարտակով Տանշաօյը ազատվում է պրեմիէր-մինիստրի պարտականութիւններից և նշանակվում է հանրապետութեան նախագահին կից գլխաւոր խորհրդատու։ Հիւանդութեան պատճառով հրաժարվեց ճան. հաղորդակցութեան մինիստրը։

—

Վիէննա.—Աւագների պալատը միաձայն բուռն ծափահարութեամբ ընդունեց զինուորական բարենորոգման օրինագիծը բոլոր ընթերցումներով։ Պալատի երեք խմբակների պարագլուխները մատնանշեցին, որ բարենորոգումը ոչ մի ագրեսիվ նպատակի չէ ձգտում և հետամուտ է զարգացնել զօրքը իբրև խաղաղութեան գործիք միապետութեան տէրրիտօրիալ անձեռնմխելիութիւնը ու տնտեսական բարգաւաճումը պաշտպանելու համար։

Գերմանական ազգային միութիւնը որոշեց ձայն տալ ժամանակաւոր բիւջէն ընդունելու օգտին, չը նկատելով այդ վճռի մէջ անվստահութեան արտայայտութիւն կառավարութեանը։

—

Պրագա.—Բացվեց ժուրնալիստների 11-րդ համասլաւօնական համագումարը, որ բողոքեց Խօրվատիայում կատարվող բռնի գործողութիւնների դէմ։

—

Բերլին.—Դիւսէլդօրֆից հաղորդում են, որ «Շվաբէն» դիրիժաբլում պայթում եղաւ. տուժեցին 30 մարդ։

—

Մէկսիկա.—Հեղեղը մեծ վնասներ է պատճառում Գվանախուատօ քաղաքում։ Լուրերի համաձայն զոհվել են մի քանի հարիւր մարդ։

—

Հավաննա.—Ապստամբների պարագլուխ Էստիւօս երէկ, Մինարի մօտերը տեղի ունեցած կռւում, զոհվել է իր 100 համախոհների հետ։

ԹԻՒՐՔԻԱ ԵՒ ԻՏԱԼԻԱ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

15 յունիսի

Կ. Պօլիս.— Բ. Դուռը չափազանց անհանգիստ է Ալբանիայում տիրող իրերի ընթացքից։ Շարժումը կրում է բացարձակ հակակառավարական բնաւորութիւն։ Կառավարութիւնը վճռել է յամառութեամբ կռւել դժգոհների դէմ։ Ղեկավար շրջաններում յոյս ունեն, որ ալբանական դէպքերը կը հարկադրեն Բ. Դրան գիջել թիւրք-իտալական պատերազմը դադարեցնելու մասին մեծ պետութիւնների հետ կատարվող բանակցութիւնների մէջ։

—

Մօնաստիր.—Բազմաթիւ թիւրք օֆիցէրներ և զինուորներ զէնքերով փախչում են լեռները։ Լուրերի համաձայն զօրքերը ուղերձով կառավարութիւնից պահանջելու են արձակել պարլամենտը, հրաժարեցնել կաբինէտին և ամբողջովին գործերից հեռացնել «Մ. և Ա.» կօմիտէտին։

—

Հռոմ.—Սենատում ընտրողական բարենորոգման օրինագծի քննութեան ժամանակ Ջիօլիտտին, պաշտպանելով օրինագիծը, մատնանշեց, թէ անհրաժեշտ է երկրագործ դասակարգին թեթև քել մասնակցութեան երկրի կառավարութեանը։ Ապա Ջիօլիտտին առաջարկում է մտցնել պատգամաւորներին վարձատրելու ինստիտուտ։ Բանուորներին պէտք է հնարաւորութիւն տրվի ընտրել իրանց ներկայացուցիչներին իրանց միջից. պարլամենտ պէտք է մտնեն ժողովրդական մասսաների ան-

միջական ներկայացուցիչները, և ոչ թէ նրանց փաստաբանները (բուռն ծափահարութիւն)։ Կանանց այժմ ընտրողական իրաւունք տալը ներկայանում է վաղաժամ. սկզբում հարկաւոր է փոխել կանանց քաղաքացիական-իրաւական կացութիւնը, իսկ յետոյ կարելի է տալ քաղաքական ընտրողական իրաւունքներ։ Սենատը 135 ձայնով 19-ի դէմ ընդունեց հերթական գործերին անցնելու բանաձևը, որով հաւանութիւն է տրվում ընտրողական բարենորոգման նախագծի սկզբունքներին։

Ստեֆանիի գործակալութեանը հաղորդում են Բուշամէջից, որ յունիսի 13-ին տեղի ունեցած կռւում իտալացիք թնդանօթային կրակով դուրս վանեցին թիւրքերին Սիդիսաիդի բարձրութիւններից և ենթարկեցին փախուստի. Թիւրքերը կռւի դաշտում թողին 500 սպանված, իտալացիք—18 սպանված և 114 վիրաւոր։

Մասօվայից հաղորդում են, որ կռիւ է տեղի ունեցել թիւրքերի և Սաիդ-Իդրիսի մարդկանց միջև Լօխէյի մօտերը։ Վերջինները յաղթեցին և գերի վերցրին 100 թիւրքի։

Ջիօլիտտին սենատում կարդաց պատերազմի թատերաբեմից ստացված հեռագիրը, թէ իտալական դրօշակը ծածանում է թշնամուց խլված Սիդիսաիդի բարձունքի վրա։

ՎՈՍՓՈՐԻ ԱՓԵՐԷՆ

Կ. Պոլիս, 8 յունիս

Թիւրք մամուլին մէջ վերջերս տարօրինակ հարց մը կայ մէջտեղ դրուած։

«Թանին» Իթթիհադական օրգանը կը ջատագովէ իւրաքանչիւր մինիստրի եւրոպացի խորհրդականներ տալու գաղափարը։

Այս հակումը աւելի շուտ վհատութիւն մըն է Թիւրք թերթին կողմէ և... միանգամայն Թիւրք մտայնութեան մէկ արտայայտութիւնը եւրոպական դիւանագիտութիւնը խաբելու համար... անգամ մը ևս։

Որովհետև եւրոպական մամուլին և դիւանագիտական շրջանակներու մէջ վերստին կենդանացաւ «Հիւանդ մարդու» վիճակին վերջնական դարման մը տալու հարցը, և դեսպանախորհուրդի մը ծրագիրները կը յեղյեղուին, որ կրնայ անդամահատութեամբ մը վերջանալ, Թիւրքերը կուզեն կանխել և գործադրել գէթ ժամանակաւորապէս, ինչ որ Եւրոպա հաւանական է որ պահանջէ։

Մակեդոնիոյ մէջ երբ կոնտրոլ հաստատուեցաւ, եւրոպացի քննիչներ կարգուեցան։

Երբ սահմանադրութիւն հռչակուեցաւ, Բ. Դուռը, կրցաւ համոզել եւրոպական կառավարութիւնները որ Եւրոպա քննիչները ետ կոչէ, քանի որ սահմանադրական կառավարութեան արժանապատուութեանը դէմ էր այսպէս օտար կառավարութեանց կոնտրոլին տակ գտնուիլ։

Եւրոպա փորձի համար համակերպեցաւ։

Հիմա, փորձը հակառակ արդիւնք տուած ըլլալով, վերստին այդ քննիչները վերահաստատել կը մտածեն եւրոպացիք։

Ասիկա Թիւրքիոյ համար անկում մըն է և սահմանադրութեան անանկութիւն ի Թիւրքիա։ «Թանին» այս տխուր իրողութեան տեղի չտալու համար՝ կուզէ, որ Թիւրք կառավարութիւնը ինքը առաջ երթայ այս գաղափարին, ինքնաբերաբար կատարելով ինչ որ եւրոպացիք բռնի պիտի պահանջեն։

Թիւրք կառավարութիւնը փրկելու տակաւին հաւատք ունեցող անգլիական թերթերը այս գաղափարը գնահատած և «Թանին»ի առաջարկը գոված ըլլալով, Թիւրք թերթը, իր խաբէական խաղին յաջողութենէն շլացած, աւելի առաջ կը նետուի և «մենք ապացուցանենք, որ,—կըսէ,—իրական բարենորոգումներու կուսակից ենք, և եթէ ասոր ապացոյցները ցոյց տանք, այն ատեն միայն պիտի կրնանք շահիլ մեր ուզած բարեկամութիւնը... Բարենորոգումի խօսքը շատ հին է մեր պատմութեան մէջ։ Մեր վերջին դարու պատմութիւնը այս խոստումներով լեցուն է։ Մեր երկիրը անդամահատուած է անվարչագիտութեան երեսէն եւ եւրոպական միջամտութեան մը առջեւ միշտ բարենորոգումի մը խոստում ըրած ենք։ Միշտ կրկնուող եւ սակայն երբէք չկատարուող այս խոստումներուն վերջինը եղաւ սահմանադրութիւնը։ Երբ Եւրոպա տեսաւ, որ սահմանադրութենէն ետք ամեն կողմ հարսնիքի մը նման ուրախութիւններ կըլլան, հաւատաց մեր այս խոստումին իրականութեան։ Այս վերջին խոստումը այլեւս չենք կրնար կրկնել և եթէ կրկնենք ալ, մեզի ո՛չ ոք կը հաւատայ։ Շատ դիւրին է Եւրոպան կասկածի մէջ չձգել, որովհետև մենք սահմանադրութիւնը Եւրոպան խաբելու համար չէր, որ հրատարակեցինք, այլ երկիրը փրկելու։ Եթէ կուզենք ապացուցանել, որ մեր ընելիք բարենորոգումները ստոյգ և անկեղծ են, պաշտօնի կոչենք օտար խորհրդականներ, որովհետև մեր մէջ շատ քիչ են կարող անձնաւորութիւնները»։

Կատարելապէս ճիշդ են «Թանին»ի խորհրդածութիւններու մէջ մեծ մասը... այնքան ճիշդ, այնքան արդարացի, որ մարդ կը զարմանայ, թէ «Թանին» ինչպէս գրած է այս տողերը։

Բարենորոգումի խօսքերը իրաւ շատ հին են և... միշտ եւրոպական միջամտութեան մը սարսափին տակ արտասանուած։

Ասոնցմէ մէկն ալ արդարև սահմանադրութեան հռչակումն էր... սակայն չենք յուսար, որ Թիւրք հնարիմացութեան վերջին գիւտը ըլլայ։

1876-ին գործածուած դեղահատ մըն էր, որ Թիւրք խորամանկ դիւանագիտութիւնը 1908-ին վերստին հրամցուց Եւրոպային... և անհաւանական չէ, որ երրորդ անգամ մըն ալ կարենայ գործածել այս գեղեցիկ զէնքը ընդդէմ Եւրոպայի։

Հիւսէյին Ջահիդ ի զուր պիտի ճգնի մեզի համոզելու համար, որ իրենք սահմանադրութիւնը չհրատարակեցին Եւրոպան խաբելու համար։ Ընդհակառակը Եւրոպան խաբելու համար հրատարակեցին և խաբեցին։

Հիմա ալ եւրոպացի խորհրդականներ կարգելու խոստում տալով կուզեն խաբել։

Եւ որովհետև երկու անգլիական լրագիր խաբուած են, Հիւսէյին Ջահիդ-բէյ ոգևորուած է և կը կարծէ, թէ պիտի յաջողի Իթթիհադին արժանապատուութիւնը սպաննող եւրոպական կոնտրոլի վտանգը հեռացնել։

Սակայն Թիւրք կառավարութեան քայքայուած, փտած շէնքը փրկելու համար մինիստրներու մէկ-մէկ խորհրդական տալը ոչ օգուտ չունի։

Օսմ. մաքսային վարչութեան խորհրդականը անգլիացի մըն է 4 տարիէ ի վեր, սակայն շրջապատուած ըլլալով այն Թիւրք կաշառակեր պաշտօնեաներէն, որոնք որջացած էին այդ վարչութեան մէջ, ոչինչ կըրցաւ ընել մաքսային վարչութեան մէջ։

Հոն դարձեալ կը տիրէ կաշառքի դրութիւնը, աղտոտ խաբէութիւնները, մաքսախաղութիւնները, վասնզի պաշտօնեաները ապականուած են։

Մէկ անձը անբաւական է պայքարելու ու ջնջելու համար արմատացած զեղծումները, եթէ իր ձեռքին տակ չունենայ պատուաւոր պաշտօնէութիւն մը... ինչ որ բացարձակապէս չունի Թիւրքիա։

Հիւսէյին Ջահիդ-բէյ ի զուր տեղը թող չխաբէ ո՛չ ուրիշները և ոչ զմեզ։

Շառայլ

ԱՐՁԱԳԱՆՔՆԵՐ ԹԻՒՐՔԱՀԱՅԱՍՏԱՆԻՑ

Վան, 30 մայիսի

Հակառակ նախօրօք յայտնած կասկածներին, Վանին աջողվեց ունենալ իր հայ պատգամաւորը յանձին դաշնակ. Վռամեանի. աջողվեց ո՛չ թէ նրա համար, որ հայ ու Թիւրք ընտրողների մէջ համերաշխութիւն առաջ եկաւ և Թիւրքերն էլ իրանց ձայնը տուին հայ թեկնածուին. ո՛չ. այլ նրա համար, որ Թիւրքերն իրանց ձայները ցրեցին Թիւրք ընտրողների վրա, գործը վարպետութեամբ չը տարան, որով Իթթիհադական թեկնածուից զատ միւս քիւրդ թեկնածու՝ Շէյխ-Մանուրի վրա չը կարողացան ձայների մեծամասնութիւն առաջ բերել և այդ պատճառով այս անգամ էլ հայ պատգամաւոր ունեցանք Վանից՝ 5 ձայնի աւելութիւնով միայն։ Ուրեմն Վանի պատգամաւորներն են օսմ. պարլամենտի երկրորդ նստաշրջանի համար Միդհատ-բէյ՝ Իթթիհադի թեկնածուն և Վռամեան՝ Դաշնակցութեան թեկնածուն։

Վանեցիները կարող են պարծենալ, որ իրանց պատգամաւոր ունեցել են մի Վռամեանի, որ դեռ մի քանի ամիս առաջ ազգ. երեսփոխանական ժողովի նիստում գոռում էր, թէ ազգ. պատրիարքարանը մի կրօնական հաստատութիւն է, պատրիարքը կրօնական գլուխ է. ուստի նրանք միջամտելու չեն քաղաքական հարցերին և ընտրական պայքարներին, թէև նոյն Վռամեանն էր, որ, երբ իր պատգամաւորական ընտրութիւնը կասկածի ենթարկվեց, դիմեց նոյն պատրիարքարանի ու Արշարունի պատրիարքի միջնորդութեանը և բարեխօսել տուեց իր թեկնածութեան աջողութեան համար։ Վանեցիները կարող են պարծենալ մի Վռամեանով, որ հազիւ 1—2 ամիս առաջ ազգ. երեսփոխանական ժողովի նիստում հերոսական արիութիւն ցոյց տուեց՝ ատրճանակ քաշելով իր ախոյեանի վրա (?)։ Շուտով մենք պատեհութիւն կունենանք տեսնել, թէ մի այսպիսի հերոս օսմ. պարլամենտում ինչ հերոսութիւններ է անելու...։

Նրա նախորդն էլ՝ Վահան Փափազեան երբ մեկնում էր Վանից, մեծ խոստումներ էր շռայլում։ «Մենք,—ասում էր,—ձախակողմեան երեսփոխաններս, պատնէշի վրա պիտի կանգնենք և կուրծք պիտի տանք դէպի ժողովուրդը, դէպի հասարակական իրաւունքները, դէպի արդարութիւն ուղղված հարուածներին»։ Բայց նա նշանաւոր եղաւ միայն իր լռութեամբ, այնպէս որ շատերից էլ համր կարծվեց և արժանացաւ «համր երեսփոխան» տիտղոսին։ Կասկածում ենք, որ մեր նոր պատգամաւորն էլ այդ տիտղոսը չը ժառանգէ, որովհետև չէ տիրապետում Թիւրք լեզուին և պետական լեզուով իր միտքը արտայայտելը, ասում են, դժուարանում է։ Ինչպէս ասել էր պոլսական մի լրագիր, Վռամեանի պէս մի շատախօս մարդու համար պարլամենտում սփինքսային լռութիւն պահելու պարտաւորված լինելը՝ ամենից մեծ պատիժը կը լինի։

Բայց մեր բոլոր հայ պատգամաւորներն էլ թէկուզ մի մի ճարտասաններ դառնան, ժողովուրդը այլևս նրանց վրա հաւատ չունի. օսմ. սահմանադրութիւնը մեծ հիասթափութիւն միայն պատճառեց, որովհետև սահմանադրութեան օրով և նրա անունով առաջ եկան այնքան չարիքներ, որոնք նոյն իսկ համիդեան շրջանում առաջ չէին եկել. ապացոյցները բազմաթիւ են. ահա Ադանան իր համաշխարհային սպանդանոցով, Հասան-Բէյլին իր քանդված եկեղեցով, ահա հայերից խլված հողերը, ահա մասսայական սպանութիւններ, սիստեմատիկ յափշտակութիւններ և ահա մահլիւլի պատրուակով խլված ու խլվելու վրա եղած ազգ. մեծածախ կալուածներ ու հողեր։ Երիտասարդ-Թիւրքիան նրանց ո՛չ մէկին գոհացում չը տալուց զատ՝ շատ աւելի կնճռոտեց և շատ աւելի նոր նոր խարդախութիւններ ստեղծեց և ստեղծում է։

Մենք սահմանադրութեան նախասկզբին միամտաբար հաւատում էինք, որ կառավարութիւնը կը պատժէ այն քիւրդ չարագործներին, ցեղապետներին, որոնք այնչափ չարիք էին գործել, որոնք երկիրը կործանման անդունդին էին մօտեցրել։ Բայց մենք սխալվում էինք։ Սահմ.-Թիւրքիան էլ փայփայեց նրանց և ասաց. «Դուք սխալվում էք, եթէ կարծում էք, որ մեր ռեժիմը այլ բան է կամենում, քան թէ հին ռեժիմը. դուք երկրի հարազատ զաւակներն էք և երկրի ժառանգութիւնն էլ հարազատներին է պատկանում, այլ ոչ խորթերին»։ Ահա պատճառը՝ որ քիւրդերը այժմ շատ աւելի սանձարձակ են գործում, քան առաջ։ Սրանից է, որ առաջ են գալիս նոր նոր սպանութիւններ, նոր թալանումներ և նոր գրաւումներ. և ինչպէս համիդեան շրջանում, նոյնպէս էլ այժմ չիմացանք որ նրանցից մէկը պատժվելիս լինի. ընդհակառակն նրանց ամենագլխաւորներն ու համարձակները վարձատրվում են։ Ո՛չ մի քիւրդ այնչափ չարիք չէ պատճառել հայերին, այնչափ զրկանքներ չէ արել, որչափ քիւրդ Հիւսէյին փաշան. բայց սահմ. կառավարութիւնը վերջին օրերում նրան պատուեց «միրլիվայի» աստիճանով (կիսաբաժնի հրամանատարութեան տիտղոս). ուրեմն ինչո՞ւ վախենայ նա ուրիշ չարիքներ անելուց, մինչդեռ Թիւրքիայից զատ ուրիշ որևէ աշխարհում նրան անարգութեան սիւնին կը կապէին և մեղաւորների աթոռի վրա կը նստեցնէին, իսկ մենք դժբաղդաբար հակոտնեայ աշխարհում ենք ապրում։

Այս փայփայանքներից քաջալերված՝ նոր յափշտակութիւններ են լինում և նոր գրաւումներ հողերի. իսկ այս անգամ վանքապատկան հողերն են, որ նիւթ են լինում կռուի ու յափշտակութեան։ Արճէշ գաւառի Մեծոփայ և Աղբակ գաւառի ս. Բարթուղիմէոս վանքերը ունեն իրանց շրջակայքում ընդարձակ վարելահողեր և բարեբեր ագարակներ, որոնց՝ քիւրդերը միջամտութիւն են անում և սկսել են վարել. իսկ կառավարութիւնը ո՛չ միայն անտարբեր է, այլ նաև պաշտպանում է նրանց և ազգի կողմից եղած բողոքներին ընթացք չէ տալիս. ընդհակառակն՝ կառավարութիւնը իրաւունք չի տայ հայերին բողոքելու, օրինակ, Մեծոփայ վանքի հողերը համարելով մահլիւլ, իսկ Աղբակի վանքի հողերը խնդրական։ Բացատրեմ. վանքերի կալուածները ընդհանրապէս արձանագրված են լինում ժամանակի վանահայր վարդապետների անունով. և որովհետև այդ վարդապետներն այժմ մեռել են, ուստի կառավարութիւնը նրանց անունով եղած կալուածներն ու հողերը համարում է մահլիւլ, այսինքն պետական, և իրաւունք է համարում նորից ծախել, թէև շատ լաւ գիտէ, որ նրանք պատկանում են վանքերին կամ եկեղեցիներին, որոնք դարերից ի վեր նրանց տէրերն են եղել և են այժմ. բայց կառավարութիւնը այդ չէ ճանաչում, Երուսաղէմի Եդի-Կուլէի կալուածների խնդիրն էլ այսպէս է։ Իսկ ազգին մնում է այդ վարդապետների ժառանգորդ ազգականներին գտնել, որպէս զի ապացուցանեն, որ իրանք են ժառանգորդները մեռնող վարդապետների և պահանջեն նրանց ժառանգութիւնը. արդեօք յօգուտ իրանց թէ յօգուտ ազգին. այդ մնում է իրանց խղճին։ Օսմ. պարլամենտը գոնէ այսպիսի մի պարզ խնդիր էլ չը կարողացաւ լուծել. բայց թէ ինչ պատճառով վարդապետների ժառանգութիւնը տրվում է քիւրդերին և ո՛չ հայերին, ո՛չ իսկ այն վանքերին, ուր նրանք անց են կացրել իրանց կեանքը, ինչ պատճառով կառավարութիւնը թոյլատու է լինում քիւրդերի համար, իսկ ո՛չ հայերին. դրա գաղտնիքը պարզում է արդէն Իթթիհադ-Թէրաքկը կուսակցութեան գաղտնի պլատֆօրմը, որ տպագրվեց «Մշակում»։

Մարակ

ՀԱՍԱՐԱԿԱԿԱՆ-ԿՐԹԱԿԱՆ ԳՈՐԾԻ ՊԱՏԿԵՐԸ ԹԱՒՐԻԶՈՒՄ

I

Թաւրիզ, 11 յունիսի

Վերջացաւ դպրոցական տարին։ Երկու թաղի ծխական ուսումնարանները—Լիլաւայի Թամարեան-Հայկազեան, Բերդաթաղի՝ Արամեան և Ս. Աննայեան—տուին ըստ սովորութեան տարեկան հանդէս-ակտը։ Տեսուչները ներկայացրին միանգամայն երկսեռ սաների կրթութեան և առաջադիմութեան աստիճանը։ Արամեան ուսումնարանի հոգաբարձութիւնը կարդաց ուսումնարանի նիւթական հաշիւը, որից

Բ Ա Ն Ա Ս Ի Ր Ա Կ Ա Ն

Ի՞ՆՉ ԱՐԵՑ ԿԻՆԸ

(Ալբերտ Ռոդերիխ)

Անցեալ ամառ, օգտվելով ամառային արձակուրդներից, ես և իմ բարեկամ, երաժշտութեան ուսուցիչ, ամուրի և սկեպտիկ Արտուր Ս.-ն զբօսանք կատարեցինք Սաքսոնական Շվէյցարիայում։ Շանդաուի մէջ բաղդաւոր դիպուածով պատահեցինք երկու ուրիշ ճանապարհորդ-սիրողների։ Մենք շուտով մօտեցանք և վճռեցինք ճանապարհներս միասին շարունակել։

— Իմ ազգանունս Ֆէլլօ է,—ասաց նրանցից մեծը,—իսկ սա իմ որդին է, Բալտազարը։

Հաճելի ճանապարհորդութիւնն ու կախարդիչ բնութիւնը մեր մէջ պահպանում էին սքանչելի տրամադրութիւն, և մենք կայտառ առաջ էինք ընթանում բազմատեսակ ուրախ և լուրջ խօսակցութիւններով։ Մենք մտքեր փոխանակեցինք բնական փիլիսոփայութեան և հովանաւորող մաքսերի, սպիրիտիզմի և մենավաճառութեան, Գեօթէի, Շիլլէրի, Դարվինի և շվեդական լուցկիների մասին։

Իմ բարեկամ սկեպտիկն ու երիտասարդ Բալտազարը շարունակ տաք-տաք վիճաբանում էին։ Բալտազարն ամեն բանի վրա նայում էր պատանեկան յոյսերով լեցուն վարդագոյն մշուշի միջով, իսկ նրա հակառակորդն ամեն բան տեսնում էր իր յոռետես աշխարհահայեցողութեան մռայլ լոյսի մէջ։ Հանգիստ ու միևնոյն ժամանակ իմաստուն խորամանկ լրջութեամբ մեր տարիքաւոր ընկերը հաշտեցնում էր երկու վիճաբանողների ծայրայեղ հակասական հայեացքները։ Մերթ տեղին արած նկատողութեամբ ցած էր գլորում իր որդուն լատեսական անդրամպային բարձունքներից, մերթ սուր ծաղրանքով իմ բարեկամին էր իջեցնում իր մի քիչ մարդատեաց հայեացքների թամբից։

Ժամանակն արագ թռչում էր և նախ քան մենք մեզ հաշիւ կը տայինք՝ արդէն բաժանվելու ժամանակն էլ վրա հասաւ։ Մենք անցանք բոլոր ճանապարհորդ-սիրողների համար սովորական ճանապարհը.—Կուշտալ, Փոքր Վինտէրբերգ, Մեծ Վինտէրբերգ, Պրեբիշտօր, Հերնսկրէտշէր։ Երեկոյեան մօտ 6 ժամն էր, երբ մենք Էլբայի վրայով նաւեցինք չեխական փոքրիկ գիւղակից և դիմեցինք դէպի երկաթուղային փոքրիկ կայարանը՝ Շեօնա։ Այստեղից մեր ուղեկիցները մտադիր էին գնալ Վիեննա, իսկ ես և Արտուրը պէտք է դառնայինք Դրեզդէն։ Ես, մանաւանդ, բոլորովին չէի կարող ժամանակ կորցնել. վաղը չէ միւս օրը, ուղիղ առաւօտեան 9 ժամին ես պարտաւոր էի տեղ բռնել իմ գրասեղանի առաջ։

Մինչև մեր գնացքի գալը մօտ քառորդ ժամ ժամանակ էր մնում դեռ ևս, ուստի և մենք փոքրիկ կայարանում նստեցինք սեղանի շուրջը, որպէս զի հրաժեշտի համար մէկ-մէկ բաժակ գինի խմենք։

Ես արդէն չեմ յիշում, թէ ինչի՞ց սկսվեց խօսակցութիւնը, բայց յանկարծ երիտասարդ Ֆէլլօն և իմ սկեպտիկ-ընկերս տաք-տաք վիճաբանութեան բռնվեցին կանանց մասին։

Երիտասարդը ոգևորված բացագանչեց.

— Հրապուրիչ կինը ամենաչքնաղ արարածն է աշխարհիս վրա։

Սկեպտիկ ամուրին առարկեց նրան.

— Հրապուրիչ կինը ամենավտանգաւոր արարածն է աշխարհիս վրա։

Յետոյ դառնալով Ֆէլլօ-մեծի կողմը նա ասաց կարծես թէ նախազգուշացնելու համար.

— Ուշադրութիւն դարձրէք ձեր որդու վրա. կանանց մասին ունեցած այդպիսի հասկացողութիւններով նա շատ դժբաղդ կը լինի։

— Իսկ դուք շատ բաղդաւոր էք ձեր հասկացողութիւններով,—ժպիտով հարցրեց ծերունին։

Նրա որդին այդ խօսքերի մէջ պաշտպանութիւն տեսնելով ուրախ-ուրախ բացագանչեց.

— Ճիշդ չէ՞ որ, հայրիկ, ո՞վ է աւելի ճշմարիտ դատում կանանց մասին. Ես թէ նա։

Ծերունին քիչ լռելուց յետոյ պատասխանեց.

— Ես ձեզ կը պատմեմ մի փոքրիկ պատմութիւն, որի վերջաւորութիւնը ցոյց կը տայ ձեզ, թէ ո՛վ էր ձեզանից ճիշդը։

Նա շոյեց իր ճերմակաւուն միրուքը և մտածմունքով սկսեց նայել իր բաժակին։ Ես գաղտուկ նայեցի ժամացոյցիս. գնացքի գալուն մնում էր 6 րոպէ։

Ծերունին սկսեց.

— Մօտ 50 տարի առաջ Իտալիայի Ֆլօրենցիա քաղաքում ապրում էր մի ազնուական՝ Լօրենցօ Պալմաղիա անունով։ Նա երիտասարդ էր, գեղեցիկ, անուանի և հարուստ։ Բայց բացի այդ բոլոր թանգագին երկրային բարիքները, նա ունէր էլի մինը—ոչ պակաս թանգագին երկրային գանձ—նա ունէր գեղեցիկ կին։

Ամբողջ տարի Լօրենցօն հրճվում էր իր ջահէլ և գեղեցիկ կնոջ հետ անվրդով բաղդով, բայց յանկարծ բոլորովին անսպասելի հիւանդութիւնից յետոյ, որը տևեց միայն մի քանի ժամ, նա մեռաւ։ Ասում էին, որ մի ինչ-որ երիտասարդ օֆիցէրի հետ ունեցած տաք վիճաբանութիւնից յետոյ նա կաթուած ստացաւ։

Նրա կնոջ՝ գեղեցիկ Կլարիսսայի վիշտն անչափ էր։ Նրան պատել էր այնպիսի մի անելանելի յուսահատութիւն, որ նա վճռեց հետևել իր ամուսնուն միւս աշխարհ։ Նա հանեց իր մեռած ամուսնու սեղանից սուր սրած դաշոյնը. նա գիտէր, որ նրա ծայրը թունաւորած է և նրանից առաջացած անմիջական մահ է պատճառելու։ Այդ սարսափելի գործիքը ձեռին, նա գնաց այն դահլիճը, որտեղ առժամանակ մինչև տոհմական մատուռ տանելը, դրված էր իր ամուսնու աճիւնով դագաղը։ Սենեակի պատերն ու լուսամուտները ծածկված էին սև քօղով և միայն առաստաղից կախված մեծ կանթեղը տարածում էր կապտագոյն խորհրդաւոր կիսալոյս։

Ձեռքի շարժումով Կլարիսսան պատուիրեց բոլոր ներկայ եղողներին անմնակից դուրս գալ։ Նա կամենում էր մենակ մնալ իր ամուսնու հետ։ Նա ծունկ չոքեց դագաղի առաջ և արտասուալից աչքերով սկսեց նայել թանգագին դէմքին, որը մահվան ազդեցութեամբ աւելի ազնուաբարոյ և գեղեցիկ արտայայտութիւն էր ստացել։

Կլարիսսան դաշոյնը հանեց և հէնց ուզում էր խփել իր կրծքին, երբ իր ետևը ինչ-որ ձայն լսեց։ Վախով նա յետ նայեց և տեսաւ մի տղամարդ կանգնած։ Նրա առաջին զգացմունքը օգնութիւն կանչելն էր, բայց նա լսեց աղերսող շշուկ.

— Աղաչում եմ, լսիր ինձ։

Տղամարդը մօտ եկաւ. Կլարիսսան ճանաչեց նրան. դա իր ամուսնու արիւնարբու թշնամին էր։ Նա գիտէր, որ Լօրենցօյի մահվան մէջ ոչ ոք մեղաւոր չէր՝ բացի դրանից։

— Դաւաճան, ինչո՞ւ ես դու այստեղ։

— Ես գաղտուկ մտայ այստեղ և սպասում էի քեզ. ես գիտէի որ դու կը գաս... Ո՛հ, Աստուած, դժբաղդ, դու ուզում ես անձնասպան լինել...

Նա տեսաւ նրա ձեռքին դաշոյնը։

— Այո, ես չեմ ուզում այլևս ապրել։ Դու սպանեցիր իմ ամուսնուն, դու մեղաւոր կը լինես և իմ մահվան մէջ։

Այդ ժամանակ յուզմունքից շնչասպառ լինելով, կրքից ամբողջապէս այրվելով՝ երիտասարդ օֆիցէրը սկսեց ասել Կլարիսսային իր սիրոյ մասին, որն այդքան երկար թագցրել էր։ Նա աղերսում էր և հեծկլտում, թախանձում էր և սպառնում. նա ուզում էր նրա հետ ապրել կամ նրա հետ էլ մեռնել... Թէ նրա խօսքերի և թէ հայեացքների մէջ վառվում էր այնպիսի հրապուրիչ կրքի ոյժ, որպիսին մինչև այժմ ծանօթ չէր երիտասարդ որբևայրի կնոջը։ Նա ուղղակի շլացած էր և ուժասպառ լինելով աչքերը ծածկեց։ Երիտասարդը խելագարի նման մօտ վազեց և գրկեց նրան։

Նոյն րոպէին լսվեց մի աղաղակ։

Իր դագաղի մէջ բարձրանալով Լօրենցօն վայրենի հայեացքով դիտում էր իրան մօտ կանգնած զոյգին։ Սարսափահար եղած Կլարիսսան, բնականաբար օգնութիւն փնտռելով իր երեսը ծածկեց օֆիցէրի կրծքի վրա։

— Նա սուտ մեռած էր,—շնչաց օֆիցէրը,—այս միայն մէկ խօսք, և նա դուրս չի գայ իր դագաղից, ես նրան կը խեղդեմ։

Րօպէապէս Կլարիսսայի սրտում ծագեց սարսափելի կռիւ։ Դագաղում պառկած էր իր ամուսինը, որին ամենքը մեռած են համարում, և տեսնում է իր կնոջը մարդասպանի գրկում. դաշոյնի մի հարուած միայն, և նա դարձեալ հաւատարիմ կին է լինելու իր փրկված ամուսնուն, կամ միայն մի խօսք՝ և իր ամուսինը մնալու է այն, ինչ որ նրան ամենքը համարում են, իսկ այս կրքոտ սիրով բոցավառված պատանին...

Այդ ժամանակ որոտալով և դղրդալով մօտեցաւ մեր սպասած գնացքը։

— Կայարան Շեօնա, գնացքը կանգնում է երկու րոպէ,—բղաւեցին կօնդուկտօրները։

Ես վեր թռայ։

— Դէհ, ինչ արեց նա,—անհամբերութեամբ բացագանչեց մեր ընկերութեան երիտասարդ անդամը։

— Այ մենք հիմա կը տեսնենք, թէ ձեզանից ո՞րն է աւելի լաւ ճանաչում կանանց,—ծիծաղելով ասաց պատմողը,—ինչպէս ես կարծում, Բալտազար, ինչ արեց Կլարիսսան այդ ճակատագրական րոպէին։

— Ի հարկէ նա դաշոյնը մխեց փորձէի կուրծքը—բացագանչեց պատանին։

— Երբէք. նա զոհեց իր ամուսնուն,—արհամարհանքով, բայց կտրականապէս յայտնեց իմ ընկեր սկեպտիկը։

— Մտէք, պարոններ. Շանդաու-Դրեզդէն,—կանչեցին կօնդուկտօրները,—պատրաստ է։

Լսվեց շչակառքի սուլոցը։

Ես քաշ տուի իմ ընկերոջը, և մենք ներս ընկանք վագօնի մէջը։ Կօնդուկտօրը մեր ետևից դուռը փակեց և գնացքը տեղից շարժվեց։ Ես շտապով ցած թողի վագօնի լուսամուտը և դուրս նայեցի մեր ընկերներին կողմը, որոնք գլխարկները ճօճելով մեզ հրաժեշտ էին տալիս։

— Ի՞նչ արեց կինը—հարցրի ես նրանց։

Ծերունին բղաւեց մեզ պատասխան, սակայն գնացքի աղմուկից մենք ոչինչ չը լսեցինք։

Թարգ. Գիմմէնօ

[illegible] հանդէսս Դպրոցի VI դասարանի ընթացաւարտ 9 աշակերտ-աշակերտուհիներ գրաւոր քննութիւններին յամառութեամբ չը մասնակցեցին, և աշակերտներից իւրաքանչիւրը ստացաւ միայն մի վկայաթուղթ, յայտարարող՝ թէ այս-ինչ անուն աշակերտը կամ աշակերտուհին մտել է կենտ. դպրոցի գիցուք III դասարանը, դուրս է եկել VI-ից, չուզենալով ենթարկվել մանկավարժական խորհրդի որոշած վերստուգութեան։

Կենտ. դպրոցի առաջիկայ տարվայ ուսուցչական խմբի կերպարանքը դեռ անյայտ է։ Տեսուչ Յոնան Դաւթեան և տիկինը—ֆրանսերէնի ուսուցչուհի—թողնում հեռանում են. տեսչի հիւանդութիւնը վերջին ամիսներում մանաւանդ սուր արտայայտութիւն ունեցաւ, յաճախ թերակատար պարապմունքները դատապարտելով խեղճին։ Հոգաբարձութիւնն առաջարկեց նրան խորհրդակցել Կովկասի հմուտ բժիշկների հետ. եթէ թոյլատրելի է նրա համար պաշտօնավարութիւնը, այն ժամանակ կը շարունակէ նաև յաջորդ ուսումնական տարին, լրացնելու համար եռամեայ պայմանաժամը։ Որովհետև տեսչի դրութիւնն անյայտ էր, բնականաբար յետաձգվեց նաև ուսուցիչներին վարձելու գործը։

Կենտրոնականի հոգաբարձութիւնը լուրջ ուշադրութիւն պէտք է ընծայէ Ատրպատականի միակ կրթարանի ոչ միայն մտաւոր առաջադիմութեանը, այլև սան-սանուհիների ֆիզիկական առողջութեանը։ Այս խիստ փափուկ կէտում յարգելի հոգաբարձութիւնը՝ զգուշանալով ծանր պատասխանատուութիւնից, պէտք է խնամոտ լինի և իմանայ զանազանել բարեգործականը հոգաբարձականից։

Հայկազուն

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԿԱՐՍԻ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կարսի ցուցահանդէսը տևեց երեք օր և այդ երեք օրվայ մէջ ունեցաւ մօտ 2000 յաճախորդ։

Ցուցահանդէսը կենդանաբուծական էր։ Ցոյց էին հանված կաթնատու կովեր, ցուլեր, հորթեր—թւով 165, որոնք պատկանում էին 88 տէրերի։

Ցուցահանդէսին մասնակցողները գլխաւորապէս ռուսներ էին մօլօկան աղանդին պատկանող։ Քիչ թւով կային հայեր, գերմանացիներ, յոյներ և մի թուրք։

Ցուցահանդէսի բացումը տեղի ունեցաւ մեծ հանդիսաւորութեամբ յունիսի 10-ին, կիրակի օր ժամը 1-ին, ներկայութեամբ զանազան հաստատութիւնների ներկայացուցիչների և բազմաթիւ հիւրերի։

Մաղթանքից յետոյ ցուցահանդէսի կարգադրիչ յանձնաժողովի նախագահ Ալ. Քալանթարը մի ամփոփ ճառով խօսելով ցուցահանդէսի կազմակերպութեան և նրա նշանակութեան մասին Կարսի նահանգի կենդանաբուծութեան համար, յայտնեց, որ ցուցահանդէսը պատրաստ է բանալու համար։

Նահանգապետ Ֆօն-Պարկաու ընդգծեց կենդանաբուծութեան վերապահված դերը Կարսի նահանգում և յայտնելով իր ուրախութիւնը ցուցահանդէսի աջողութեան առիթով, յայտարարեց ցուցահանդէսը բացված։

Գիւղատնտեսութեան վերատեսուչ Ի. Վասիլևիչ ասաց համակրական խօսքեր և շեշտեց ցուցահանդէսի կրթիչ նշանակութեան վրա։

Կարդացվեց Կայսերական Կովկասեան Գիւղատնտեսական Ընկերութեան նախագահի հեռագիրը։ Ա. Քալանթարը ողջունեց Թիֆլիսի Հայ Գիւղատնտեսական և Տնայնագործական Ընկերութեան կողմից։

Դպրոցների տեսուչ Ա. Սեմեօնով ողջունեց ուսումնական շրջանի կողմից։

Այնուհետև Ա. Քալանթար առաջնորդեց հիւրերին դէպի ցուցահանդէսի բաժինները և ծանօթացրեց հանդիսականներին ցուցադրված կենդանիների հետ։

Կենդանիների մեծագոյն մասը պատկանում էր Սիմենտալ տեսակին, մի փոքր մասը տեղական տեսակներին և եւրոպականներից՝ շվից, վիլստերմարշ և հօլլանդական տեսակներին։ Կենդանիների մէջ կային շատ խոշորները և շատ փոքրերը։ Ցուլերից մէկը «Սաուլ» անունով ունէր 53 պուդ ծանրութիւն, իսկ ամենափոքր կովը տեղական տեսակի կը լինէր մերձաւորապէս 15 պուդանոց։

Գնահատող յանձնաժողովը սկսեց իր գործունէութիւնը առաջին օրվանից և վերջացրեց երրորդ օրը։ Պարգևների բաշխումը տեղի ունեցաւ նահանգապետի և հանդիսականների ներկայութեամբ։

Երեք օր շարունակ իւրաքանչիւր երեկոյ տեղի ունէին խորհրդակցութիւններ կենդանաբուծութեան խնդիրների մասին։ Կարդացին ղեկուցումներ Ալ. Քալանթար՝ կենդանաբուծութեան և ցուցահանդէսի տուած արդիւնքների, Ա. Թամամշեան՝ փորձնական կերակրումի, Սամարին՝ տեղական անտեսութեան արդի վիճակի, Լիվշից՝ կենդանաբուծութեան ուսումնասիրութեան և յատուկ տեղեկատու բիւրօյի, Տիգրան Քալանթար՝ կենդանիների աճման վրա ազդող երևոյթների, Վօլկօվ՝ կենդանիներ ազնուացնելու եղանակի, Տարատինօվ՝ վարակիչ հիւանդութիւնների մասին։ Խորհրդակցութիւններին մասնակցեցին բազմաթիւ կենդանաբոյծներ, որոնք արին հետաքրքրական առաջարկներ։ Խորհրդակցութիւնները գրաւում էին բազմաթիւ հետաքրքրվողների։

Բացի այդ, Ա. Քալանթար կարդաց հանրամատչելի, լուսաբանված մոգական լապտերի միջոցով մի դասախօսութիւն, որին ներկայ էր մօտ 300 հոգի հասարակութիւն։

Ցուցահանդէսի տեսարանները և կենդանիների մի մասը լուսանկարվեցին։

Վ.

ԸՆԹԵՐՑՈՂՆԵՐԻ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆԸ

Բագու, 8 յունիսի

—«Մշակը» դադարել է... լաւ «Հորիզոն» կայ... «Баку», «Каспій»...

Ահա թէ ինչ են բղաւում մեր ցրիչներից մի քանիսը փողոցներում։

Բագուն, ի նկատի չառած մտաւորականը, Կովկասի ականջն է. ով Բագւում ապրում, լսում է, այն էլ տարածում է կովկասեան քաղաքներում և աւաններում։

Ուրեմն «Մշակը» դադարել է... լաւ «Հորիզոն» կայ...

Տէլէֆօննայա փողոցում մի պարոն անցեալ օրը լրագրավաճառ ցրիչից պահանջում է «Մշակ»։

— «Մշակ» չը կայ, դադարել է, լաւ «Հորիզոն» կայ...

Պարոն Ա...ն ապշած, զարմացական կերպով նայում է ցրիչին։

— Ե՞րբ է դադարել, ես «Баку»-ի մէջ հէնց այսօր կարդացի, որ մինչև ամսիս 5-ը, երեքշաբթի օր, բաւական նուիրատուութիւն է եղել և անհամար հեռագիրներ կային,—ասում է անցնող Բ...նը։

— Չը գիտեմ, չէ ստացվում, «Հորիզոն» կայ,—պատասխանում է ցրիչը։

Ես անցայ «Բալշօյ-Մօրսկօյ» փողոց և մտայ վարսավիրի մօտ։ Նստած ածիլել էի տալիս երեսս։

Ներս մտաւ մի այլ ցրիչ։

«Հորիզոն» կուզէք...

— «Մշակ» տուր։

— «Մշակը» դադարել է։

Մինչ ես ուզում էի ներս քաշել ցրիչին, ասել մի քանի խօսք, վարսավիրը սափրված մի «Հորիզոն» գնեց և վճարեց 5 կ.։ Այդ վայրկեանին միւս վարսավիրի առաջ նստած մի պարոն, երեսի կէսը ածիլած կէսը ոչ, հարց տուեց.

— «Մշակը» չէ դադարած. ով ասաց քեզ։

— Ինձ ըսին, որ այդպէս կըսես. ես ինչ իմանամ...,—ասաց և դուրս եկաւ։

Ընթերցող, այդ լուրերը ես վաղուց էի լսում, «Մշակի» յոբելեանի նախօրեակներին, բայց սպասում էի, որ ցրիչների բերանից լսեմ։

Այն օրից, երբ հրատարակվեց, որ «Մշակի» 40-ամեայ յոբելեանը պիտի տօնվի, այդ օրից էլ ամենքիս ականջին լսվում էր, որ «Մշակը» դադարել է։ Իսկ երբ Լէօն իր կօմպանիայով հրապարակ եկաւ «Հորիզոնի» մէջ ընդդէմ «Մշակի» 40-ամեակի, ահա այդ օրվանից այդ գործելակերպն ընդհանուր դարձաւ։

Ի՞նչ են ուզում անել, ասել... Սպանել «Մշակը». այդ Լէօների, «Հորիզոնների» երազն է...

«Մշակը» չէ դադարելու. նա դադարելու համար չէ ստեղծվել. նրա ղեկավարները նպատակ չունեն զանազան անուան տակ թերթեր հրատարակել, 8—10 անգամ 2—3 տարվայ մէջ բաժանորդագներ ժողովել, թերթը արհեստականօրէն դադարեցնել տալ, ապա նորից հրատարակել, նորից բաժանորդագին ժողովել։

«Մշակի» նպատակն է հայ հասարակութիւնը կուլտուրապէս առաջ տանել, նրա մէջ ազգային ջահը վառել, խոր քնի մէջ գտնվող հայ բանւորութեան, գիւղացիութեան մէջ ինքնուրոյնութիւն զարթեցնել, ճնշված հայերիս օգնութեան հասնել, ազգի ցաւերին ու կարիքներին արտայայտիչ ու թարգման լինել։

«Մշակի» անզնիւ հակառակորդների այլանդակ, զզուելի պատկերը նրա մէջն է, որ նրանք իրանց ստոր նպատակներին հասնելու համար «բլոկ» են կազմում 14—18 տարեկան ողորմելի, որբ, ցնցոտիների մէջ փաթաթված, անգրագէտ, Թիւրքիայի և Ռուսաստանի խորքերից հացի խնդրի համար հալածված լրագրավաճառ ցրիչների հետ։ Ինչո՞վ են մեղաւոր այդ անմեղ պատանիները, որ այժմվանից սուր, սուտ զէնքերով էք զինում։ Ցրիչի համար նշանակութիւն չունի այս կամ այն թերթը վաճառել։ Նրա նպատակն է նախ կոպէկներ ձեռք բերել. նա ծախում է ռուսաց ամեն տեսակի զանազան ուղղութիւններով հրատարակվող թերթեր. «Русск. Слово»-ի հակառակորդները, «Нов. Вр.»-ի կողմնակիցները և թշնամիները այդպիսի սուր զէնքերով չեն զինում մայրաքաղաքի ցրիչներին։

Եւ զարմանալին այն է, որ երբ դրանց անուանում ենք թայֆայական, մեզանից վիրաւորվում են. մինչդեռ պիտի անուանել պրօվոկատորներ...

Թող «Հորիզոնի» ագենտները լաւ գիտենան, որ «Մշակի» ոչ-բաժանորդ ընթերցողները եթէ հնար չունենան ցրիչներից գնելու, դա «Մշակի» օգուտն է. հատով գնող ընթերցողը «Մշակի» փոխարէն «Հորիզոն» չէ գնելու, այլ տարվայ բաժանորդագինը խմբագրութեան ուղարկելով թէ ընթերցողն է թերթի առաքումից գոհ լինելու և թէ խմբագրութիւնը ապահովվելու։

Ֆրանսիացիք ասում են. «Հալածելը կը նշանակէ տարածել...»։

Դրանով «Մշակի» հակառակորդները ցոյց են տալիս, որ իրանք արդէն հոգեվարքի մէջ են, ուժասպառ, պատերազմի դաշտից փախչող թոյլ զինւորի պէս փոքրիկ թփերի տակ են թագնվում։

Ամօթ, հազար ամօթ. եթէ ձեր յոյսը ցրիչներն են և ոչ ընթերցող հասարակութիւնը, մասսան, հասարակական կարծիքը, լաւ է և պատուաբեր՝ հեռանալ հրապարակից և այդ մաքուր, գրական հրապարակը ազատել ապականութիւնից, ախտից։

Մոծակը արծուին տապալել չէ կարող։

Ս. Գարագաշ

ԾԽԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑԻ ԱԿՏԸ

Նոր-Բայազէտ, 13 յունիսի

Մայիսի 25-ին տեղի ունեցաւ տեղիս հայոց ծխ. դպրոցի տարեկան ակտը, ուսումնարանի փակումը։ Աւագ ուսուցիչ Ա. Դարբինեան զեկուցեց ժողովականներին դպրոցի ընդհանուր հաշուետուութեան մասին՝ կրթական գործի վերաբերմամբ։ Նրա մանրամասն բացատրութիւնից երևաց, որ դպրոցը ուսումնական տարվայ սկզբում ունեցել է 285 աշակերտ-աշակերտուհիներ, իսկ այժմ ուսումնական տարվայ վերջում մնում են 245 հոգի։ Ուրեմն զանազան ժամանակներում զանազան հանգամանքների պատճառով դուրս են գնացել 40 հոգի։ Դուրս գնացողները, ինչպէս ցոյց տուեց Ա. Դարբինեան, եղել են ուսման վարձը չը տուողներ, վարքի ու բարքի համար դուրս վռնտվածներ և այլն։

Այս տարի ուսուցչական խումբը լաւ յարաբերութեան մէջ է եղել դպրոցի հոգաբարձութեան հետ և նրանցից մի քանիսը աննշան դասեր են բաց թողել (միայն մէկը զգալի չափով դասեր է բաց թողել, այն է 60 դաս), գրեթէ յարգելի պատճառներով։ Մի բան միայն անախորժ թւաց, այն, որ դպրոցի վեցերորդ բաժանմունքը այս տարի փակ է եղել նիւթականի պատճառով, մինչդեռ, ինչպէս նկատեց անցեալ տարվայ հոգաբարձուներից մէկը մասնաւոր շրջանում, անցեալ տարիներում նոյն բիւջէտով դպրոցը ունեցել է և վեցերորդ բաժանմունք, չը նայած, որ ծախքերից մի փոքր դեֆիցիտ է գոյացել իբր պարտք նոր հոգաբարձութեան վզին։

Այսպէս թէ այնպէս այս տարի դպրոցը շրջանաւարտներ չը տուեց, որովհետև հինգերորդից ուսման վկայական չէր տրվելու, ուստի գալոց ուսումնական տարում յոյս կայ, որ վերաբացվի վեցերորդ բաժանմունքը և աւարտողները ապագայում ստանան իրանց աւարտման վկայականները։

Ի նկատի ունենալով էկսկուրսիաների օգտաւէտութիւնը աշակերտութեան համար, դպրոցի մանկավարժական խորհուրդը միտք էր յղացել էկսկուրսիաներ կազմել ուսումնական տարվայ վերջում և այդ առիթով հրաւիրել էր բարձր դասարանների աշակերտութեան ծնողներին, որոնցից 4 հոգի էին միայն ներկայացել, իսկ էկսկուրսիային համաձայնութիւն էին տուել դրանցից միայն 3-ը, ուստի և դպրոցական այդ ճանապարհորդութիւնը գլուխ չէր եկել։ Արժէր դրա վրա առանձին ուշադրութիւն դարձնել ապագայում, մանաւանդ որ այդ նպատակի համար մի փոքր գումար է մնում մեր հոգաբարձութեան մօտ։

Ապա դպրոցի հոգաբարձու Գ. Բուդաղեան կարդաց տնտեսական մասի հաշիւը, որից երևաց, որ մեր դպրոցը տարեկան մուտք ունի 4000-ից մի փոքր աւելի գումար և նոյնքան էլ ծախք, բայց մուտքից մի որոշ մաս դեռ ևս չէ մտել դպրոցի կասսան, ուստի ուսուցիչներից մի քանիսը դեռ լրիւ չեն ստացել իրանց վարձը, չը նայած, որ բացի երկու վարժուհիներից բոլորը եկւորներ են, որոնք մի երկու օրից յետոյ մեկնելու են քաղաքից, քանի որ հազիւ թէ գալոց ուսումնական տարում մնալու լինեն մեզանում։

Մոռացայ վերև ասել, որ մեր դպրոցի 2/3-ականը ձրիավարժ են, որոնք կազմում են գլխաւորապէս աղքատ հողագործների և արհեստաւորների զաւակներ։ Դպրոցական հանդէսին հաւաքվել էր մեծ բազմութիւն, չը նայելով որ օրը կիրակի էլ չէր և աշ.-աշակերտուհիները մէջ ընդ մէջ երգում և բանախօսում էին, որոնց վարձատրում էին ծափահարութեամբ։ Վերջում ամբողջ հանդէսը նկարվեց և ժողովուրդը գոհ սրտով հեռացաւ բակից։

Գ. Սինանեան

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

◆ Գիտութեանց ճեմարանի հնագիտական մասնաժողովը հաւանութիւն է տուել ակադեմիկոս պրօֆ. Ն. Մառի նախագծին՝ Անիում տուրիստների համար յատուկ բնակարան կառուցելու նկատմամբ։ Բագուի Կուլտուրական Միութեան գեղարուեստական բիւրօն որոշել է անմիջապէս ձեռնարկել այդ շինութեան կառուցման գործին, որի համար յատկացվելու է 8000 րուբլի։

◆ Գ. Բաշինջաղեանի պատկերահանդէսը (Թիֆլիսի Ժողովարան) մինչև օրս այցելել են 1300 վճարով և 200 ձրի հոգի։ Վաճառված են մի քանի հատ նկարներ։ Ցուցահանդէսը կը շարունակվի մինչև ամսիս վերջը։

◆ Բաթումի Գիւղատնտ. և Տնայնագործ. Ընկերութիւնը յունիսի 20-ից մինչև յուլիսի 10-ը կազմակերպում է գիւղատնտեսական դասընթացքներ ժողովրդական դպրոցների ուսուցիչների համար։

◆ Մեզ հաղորդում են, որ Թիֆլիսի Հայ Գիւղատնտ. և Տնայնագ. Ընկերութեան ամառային դասընթացքները բացվեցին հինգշաբթի, յունիսի 14-ին, Ալէքսանդրօպօլ քաղաքում։ Ընկերութեան նախագահ Ալէքսանդր Քալանթարը մի յատուկ դասախօսութեամբ պատմեց բացվող կուրսերի կազմակերպութեան մասին, ընդհանուր հայեացք գցեց գիւղատնտեսութեան բոլոր ճիւղերի վրա և յետոյ դասախօսութեան երկրորդ և երրորդ բաժիններում կանգ առաւ մանրամասնօրէն կենդանաբուծութեան վրա։ Դասախօսութիւնը աւելի շօշափելի և մատչելի դարձնելու նպատակով ցոյց տրվեցին կենդանիների գունաւոր նկարներ մոգական լապտերի միջոցով։ Հասարակութիւնը համակրանքով վերաբերվեց դասախօսութեանը։

◆ Թիֆլիսի քաղաքային դումայի վերջին նիստը կը գումարվի յունիսի 18-ին, որից յետոյ դումայի նիստերը կընդհատվեն մինչև սեպտեմբերի 10-ը։

◆ Տրամվայի վրա հսկող քաղաքային մասնախմբի անդամ իրաւասու Մ. Քանանեանը կազմել է տրամվայի վագոնների երթևեկութեան նոր ուղեկարգ, որին հաւանութիւն է տուել տրամվայի վրա հսկող քաղաքային մասնաժողովը։

◆ Թիֆլիսի ոստիկանապետ գնդապետ Ջասիպկինը, վաղը, յունվարի 18-ին, երկու ամսով արձակուրդ ստանալով, մեկնում է Թիֆլիսից։

◆ Նոր սպանդանոցի կառուցման վրա հսկող մասնաժողովը քաղաքային իրաւասու ճարտարապետների մասնակցութեամբ յուլիսի 14-ին դիտեց այն աշխատանքները, որոնք տեղի են ունենում Կախէթինսկի խճուղուց դէպի նոր սպանդանոց կառուցվող նեղուղի ճանապարհի վրա։

◆ Առևտրա-տնտեսական ոստիկանութեան գլխաւոր վերահսկիչի պաշտօնի համար նշանակված Շահվերդեանը արդէն պաշտօնապէս ստանձնել է իր պաշտօնը, Թիֆլիսի քաղաքագլխից ստանալով հանդիսաւորապէս օրէնքով սահմանված շղթան։

◆ Թեմիր-Խան-Շուրայի շրջակայքում տեղացած հեղեղների պատճառով երթևեկութիւնը կատարելապէս դադարել է Կարաղաղի և Խունզախի միջև։

◆ «Баку» լրագրի ասելով՝ Բագուի Կուլտուրական Միութեան գեղարուեստական սեկցիայի բիւրօն իր վերջին նիստում ի միջի այլոց որոշել է առաջիկայ տարվայ թատրոնական սեզոնի ընթացքում խաղալ Բագւում Կօրնէլի «Պօլիեւկտոս» ողբերգութիւնը, որի սիւժէն վերցված է հին հայ իշխանների կեանքից հռոմէական տիրապետութեան ժամանակից։ Ցիշեալ ողբերգութեան գլխաւոր դերերի կատարման համար հրաւիրվելու են նորաւարտ դերասանուհի Իզաբէլլա Քալանթար և դերասան Սևումեան։

◆ Թիֆլիսի քաղաքային ինքնավարութեան գլխաւոր ինժեների պաշտօնը վարող ինժ. Ի. Կօզնովիցկին ներկայ տարվայ օգոստոսից ընդմիշտ թողնում է իր պաշտօնը։

◆ Յունիսի 15-ին, երեկոյեան, Պօչտովայա փողոցում յանկարծամահ եղաւ թիֆլիսեցի Յովսէփ Դեմուրեանը, 50 տարեկան։

◆ Ղարաքիլիսայից մեզ գրում են. Այսօր, ամսիս 15-ին, առաւօտեան ժամը 8-ին Ալ. Քալանթարի ներկայութեամբ տեղի ունեցաւ կաթնատնտեսական կուրսերում ունկնդիրների ընդունելութիւնը, որոնց թիւը հասաւ 11-ի։ Իսկ ժամը 1½-ին Ա. Քալանթարը նոյն կուրսերում բացատրեց կուրսերի նշանակութիւնը, հետևանքը և ընդհանրապէս շեշտեց, որ ժամանակ է Ղարաքիլիսայի հասարակութեան պարապել կանոնաւոր կաթնատնտեսութեամբ։ Դասախօսութեանը ներկայ էին պաշտօնավար անձինք և հասարակութիւնից։ Ժողովուրդը ծափահարութեամբ գնահատեց Ալ. Քալանթարի դասախօսութիւնը և խոստացաւ խօսքից անցնել գործի»։

◆ Վրիպակ — «Մշակի» երէկվայ համարում (№ 129) լոյս տեսած «Օրեր էին» [illegible] խորագրով յօդուածում մի [illegible] սխալ է սպրդել։ Յօդուածի չորրորդ պարբերութեան 6-րդ տողի սկզբի այս բառը պիտի լինի այն։ Նոյն յօդուածի նախավերջին տողում տպված կը թողնեն բառը պիտի լինի՝ չը թողնեն։

ԳԻՏՈՒԹ., ԳՐԱԿԱՆ., ԳԵՂԱՐ.

ՄԱՏԵՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ив. Саркисянъ. „Армянская литература". (Разсказы въ переводѣ). Цѣна 60 коп., типографія „Эсперанто". 1912 г., Тифлисъ.

Շատ լաւ միտք է յղացել պ. Սարգսեանը՝ ռուս ընթերցողներին թարգմանաբար ծանօթացնել հայ հեղինակների արտադրութիւններին։ Ամեն կասկածից դուրս է, որ վաղուց անհրաժեշտ է դարձել համանման գործի ձեռնարկելը, հետևաբար և ողջունել միայն կարելի է Սարգսեանի աշխատանքը։ Այս գրքոյկում Սարգսեանը զետեղել է Ա. Ահարոնեանի (1 հատ), Գ. Բաշինջաղեանի (6 հատ), Մ. Մանուէլեանի (4 հատ), Րաֆֆիի (3 հատ), Շիրվանզադէի (1 հատ) և այլ հայ հեղինակների պատմուածքների ռուսերէն թարգմանութիւնները։

Թարգմանական լեզուն աջողված կարելի է համարել, թէև տեղ-տեղ կան որոշ անհարթութիւններ, որոնք, սակայն, աննշան են։ Մենք չենք վարանում մտածել, որ Սարգսեանը նոյն եռանդով շարունակելով իր սկսած օգտակար գործը՝ հետզհետէ կը տայ մեր միւս հեղինակների թարգմանութիւններն եւ ռուս ընթերցողներին հրամցնելով Շահրիարի, Լեոն Գրիգորեանի և մեր այլ հեղինակների գրական արտադրութիւններն եւ։ Սարգսեանի ընտրած ասպարէզը աջող է, իսկ նպատակը ողջունելի, հետևաբար և նրան աւելի եռանդ կը մաղթենք։

Ց. Գ.

ՆՈՐ ՍՏԱՑՎԱԾ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

1) «Մահը», վէպ, Նար-Դոսի, Թիֆլիս, 1912 թ., էջ 531, գ. 1 ր. 20 կ.։ 2) «I Փուչ աշխարհ և II Թամար», Գէորգ Տէր-Ղևոնդեանի, Թիֆլիս, 1912 թ., էջ 192, գ. 60 կ.։ 3) «Աղքատ դպրոցականը», Կ. Լուկաշեվիչի, թարգմ. օր. Մ. Ս..ի, Թիֆլիս, 1912 թ., էջ 52, գ. 10 կ.։ 4) «Հայ էջեր», Արշակ Չօպանեանի, պատկերազարդ, Պարիզ, 1912 թ., էջ 120, գ. 5 ֆր.։ 5) «Խաչակերպ ս. Նշան», մի նմոյշ ԺԳ. դարի հայ ոսկերչութեան, պատկերազարդ, Գարեգին վ. Յովսէփեանի, Թիֆլիս, 1912 թ., էջ 9. 6) «Ազգերու պատմութիւն», I հատոր, Արևելեան հին ազգեր և Յունաստան, պրոֆ. Յովհ. Յակոբեանի, Կ. Պոլիս, 1911 թ., էջ 246, գ. 8½ ղրուշ։ 7) «Ազգերու պատմութիւն», II հատոր, Հռովմայեցիք և նախամիջնադար, պրոֆ. Յովհ. Յակոբեանի, Կ. Պոլիս, 1912 թ., էջ 252, գ. 8½ ղրուշ։ 8) «Քաղաքացիական կրթութիւն», Յովհ. Յակոբեանի, Կ. Պոլիս, 1911 թ., էջ 144, գ. 5 ղրուշ։ 9) «Հին աշխարհի պատմութիւն», պատկերազարդ, Ռ. Խան-Ազատի, Թիֆլիս, 1912 թ., էջ 435, գ. 1 ր. 25 կ.։ 10) Ձեռնարկ հայոց պատմութեան», հին դար, Տ. Տէր-Գրիգորեանցի, Բագու, 1912 թ., էջ 192, գ. 50 կ.։ 11) «Դասագիրք ընդհ. պատմութեան», պատկերազարդ, I մաս, կազմեցին Ս. Գրիգորեան և Մ. Ջառաֆեան, Բագու, 1912 թ., էջ 206, գ. 75 կ.։ 12) «Յովհաննու կաթողիկոսի Դրասխանակերտեցւոյ պատմութիւն հայոց», Թիֆլիս, 1912 թ., էջ 427, գ. 30 կ.։ 13) «Պատմութիւն Արիստակեայ վարդապետի Լաստիվերտցւոյ», Թիֆլիս, 1912 թ., էջ 191, գ. 20 կ.։ 14) «Պատմութեան տեսական և մեթոդաբանական խնդիրները», պրոֆ. Էդուարդ Մայէրի, թարգմ. ռուս. Գ. Գաբրիէլեանի, Վաղարշապատ, 1912 թ., էջ 76, գ. 25 կ.։ 15) «Պատմութիւն Ալէքսանդրօպօլի հայոց հոգևոր վիճակային դպրոցի» (1840—1912), Արսէն Ղլտճեանի, Ալէքսանդրօպօլ, 1912 թ., էջ 204+II, գ. 1 ր.։ 16) «Բացատրական բառգիրք» օտարազգի բառերի և օտարագիր բառերի ու դարձուածքների, որոնք գործածական են հայոց գրականութեան մէջ. Մարտ. Ցարութիւնեանցի, I պրակ, Ա տառից մինչև Է տառը, Ալէքսանդրօպօլ, 1912 թ., էջ 96, գ. 30 կ., (բառգիրքը կը լինի չորս պրակ, բաժանորդների համար ամբողջ բառարանը արժէ 1 ր.)։ 17) «Армянская литература» разсказы въ переводѣ И. Саркисяна, Թիֆլիս, 1912 թ., էջ 248, գ. 60 կ.։ 18) «Հիմնական կանոնագիր Միացեալ Ընկերութեանց Հայոց» (1880—1908), Կ. Պոլիս, 1912 թ., էջ 14. 19) «Եռամեայ տեղեկագիր (21 օգոստ. 1908—1911 օգոստ. 31) Միացեալ Ընկերութեանց Հայոց», Կ. Պոլիս, 1912 թ., էջ 184. 20) Հաշիւ Անդրկովկասի Հայուհեաց Որբախնամ Ընկերութեան 1911 թ., Թիֆլիս, 1912 թ., էջ 34. 21) «Տեղեկագիր Թիֆլիսի Վանից աւագ եկեղեցու կրօնապատմական թանգարանի միայուն յանձնաժողովի», 1911 ապր. 5—1912 ապր. 5, Թիֆլիս, 1912 թ., էջ 22. 22) «Отчеты попечительства Карасубазарскаго Армяно-Григоріанскаго учил. св.-Успенск. церкви, за 1909—1911 г.», Карасубазаръ, 1912 г., էջ 32. 23) «Միութիւն» ամսահանդէսի (պաշտօնաթերթ Հայկ. Բարեգ. Ընդհ. Միութեան) № № 2, 3, 4 և 5, Կահիրէ. 1912 թ.։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Թիֆլիս, 13 յունիսի *)

[illegible]

համար»՝ ցուցակի տպագրված կամ ձեռագիր լինելը ոչ մի դեր չէ կարող կատարել։ Կորուստը կարելի է ստուգել և՛ ձեռագիր մայր մատեաններով, որ այնքան խնամքով կազմված և մաքուր պահվում են։ Բայց քանի որ կարող են դիպվածով հէնց այդ երկու հատոր մայր մատեանները կորչել կամ այրվել՝ հոգաբարձութիւնը բարվոք դատեց մայր մատեանից համառօտած կրկնակ օրինակը պահել հոգաբարձական դիվանում և հետզհետէ լրացնել նոր գնվելիք գրքերով։ Ցուցակը տպագրելը աննպատակայարմար համարվեց նաև այն պատճառով, որ քանի որ գրադարանը հետզհետէ ճոխանալու է՝ 2—3 տարվայ ընթացքում կավելանան դարձեալ 4—600 անուն գիրք, որոնք տպագրված օրինակների մէջ մտած չեն լինի, ուրեմն և տպագրվածները միանգամայն կանպէտքանան թէ «աշակերտուհիների գործածութեան և թէ գրքերը կորուստից պահովելու» տեսակէտներից։

Երկրորդ կէտն է՝ դպրոցի Թոշակարկղի մօտ 2000 ր. գումարի ինձ մօտ գտնվելու հարցը։ «Ն. Անանեանը քանիցս խնդրել և պահանջել է,—ասված է յօդվածում,—որ այդ գումարը պահվի ոչ թէ Ստ. Մալխասեանի մօտ, այլ յանձնվի կամ դպրոցի կասսային կամ որևէ բանկին ի պահեստ։ Սակայն չը նայելով նրա միանգամայն արդարացի կամ օրինական բողոքներին, փողերը շարունակում են մնալ Ստ. Մալխասեանի մօտ...»։

Խոշոր սխալմունք կայ այստեղ, որ բղխում է իրերի անտեղեկութիւնից։ Իրողութիւնը հետևեալն է։

Մարիամեան-Յովնանեան դպրոցի պաշտօնեաների համար Թոշակարկղ հիմնելու հետ միասին միտք ծագեց հիմնել նրանց համար նաև Փոխատու Գանձարան, որի նպատակը լինելու էր՝ ուսուցիչներին կարճ ժամանակեայ, մինչև իւրաքանչիւր տարվայ օգոստոսի 20-ը ամբողջապէս վճարելի փոխատվութիւններ տալ թեթև տոկոսով ($6^0/_0$ և $4^0/_0$)։

Այս նպատակով կազմվեց կանոնադրութիւն, որի մէջ ասված է ի միջի այլոց, թէ փոխատու գանձարանը կառավարվում է գանձապահով, որին ընտրում է ուսուցչական կազմը իր միջից մի տարի ժամանակով. Թոշակարկղի գումարներից, երկու ամսական ռոճիկի քանակութեամբ (մօտ 3500 րուբլի), դրվում է գանձապահի տրամադրութեան տակ՝ ուսուցիչներին սահմանված կարգով պարտք տալու համար. այս գումարի ամբողջութեան համար պատասխանատու է ուսուցչական մարմինը. գանձապահը պարտք տալուց յետոյ աւելացած գումարը պարտավոր է պահել բանկում ընթացիկ հաշվով և իր մօտ պահել ոչ աւելի քան 200 ր.։ Գանձարանի դրամական վիճակի վրա հսկելու համար ընտրըվում է վերստուգիչ մասնաժողով, և հոգաբարձութիւնը ամեն ժամանակ իրավունք ունի հսկելու, ստուգելու հաշիվներն ու գործավարութիւնը. փոխատու գանձարանում գանձվելիք տոկոսները ամեն տարի մտցնվելու են Թոշակարկղի գանձարանը, և այլն։

Այս կանոնադրութիւնը, (որ շատ նման է Ներսիսեան դպրոցում վաղուց ի վեր գոյութիւն ունեցող փոխատու գանձարանի կանոնադրութեան) ուսուցչական մարմնի հավանութիւնը ստանալուց յետոյ, իմ միջնորդով զեկուցվեց հոգաբարձութեան, որ նրան հաստատեց ի գործադրութիւն և որոշեց կանոնադրութեան մի օրինակը կցել արձանագրութեան։ Այն արձանագրութիւնը, որի մէջ զետեղված է իմ զեկուցումը կանոնադրութեան մասին, նրա հաստատման որոշումը և որին կցված է կանոնադրութիւնը՝ վավերացրած է հոգաբարձութեան սրբ. նախագահի և բոլոր միւս անդամների, ի թիվս որոց և Ն. Անանեանի ստորագրութեամբ (արձանագրութիւն № 5՝ 1911 թվականի, նիստ հոկտեմբերի 12-ին)։ Կանոնադրութիւնը հաստատվելուց յետոյ մանկավարժական ժողովը ինձ միաձայն ընտրեց փոխատու գանձարանի գանձապահ (արձանագրութիւն 1911/12 ուսումնական տարվայ, նիստ 7), և ես, իբրև գանձապահ փոխատու գանձարանի, ստանում եմ այդ գանձարանի ֆոնդին յատկացված գումարը Թոշակարկղի գումարներից ամէն ամիս. ուսուցիչներին, կանոնավոր հաշվէմատեանով, պարտք եմ տալիս և աւելացած գումարը յատուկ ընթացիկ հաշվով (№ 179 Երկրորդ Փոխադարձ Վարկի Ընկերութեան մօտ) պահում եմ բանկում, և այն էլ ոչ թէ իմ անհատական անունով, այլ իբրև գանձապահ։

Սրանից հետևում է, որ ես ոչ թէ իբրև սոսկ անհատ կամ իբրև դպրոցի տեսուչ, ապօրինի կերպով ինձ մօտ պահում եմ Թոշակարկղի գումարը, այլ օրինական կերպով, նոյն-ինքն պ. Ն. Անանեանի ստորագրութեամբ վավերացած արձանագրութեամբ՝ իբրև գանձապահ փոխատու գանձարանի, և գումարները ոչ թէ մնում են ինձ մօտ և ծառայում են իմ շահերին, այլ մասամբ տոկոսով պարտք են տրվում ուսուցիչներին (առ 11-ն յունիսի հաշվեկշռով 1020 ր. 98 կ.) և մասամբ պահվում են $4^0/_0$-ով Երկրորդ Փոխադարձ Վարկի ընկերութեան մօտ (800 ր., որից 400 ր. պահեստի եմ դրել 1912 թվի յունվարի 25-ին, իսկ 400 ր. ապրիլի 21-ին)։

Ես ինձ իրավունք չեմ համարում խօսել յօդվածի միւս կէտերի մասին, որոնց մէջ քննադատվում է հոգաբարձական կազմը կամ նրա որևէ անդամը։ Բայց, իբրև դպրոցի տեսուչ, լինելով անդամ հոգաբարձութեան՝ հարկ եմ համարում կարճառօտ յայտարարել, որ մեղադրանքների միւս բոլոր կէտերն էլ նոյն չափով հիմնավոր և արդարացի են՝ որքան անձնապէս ինձ վերաբերած և այս նամակումս բացատրված երկու կէտերը։

Յաջորդ անգամ կը պատասխանեմ «Յովնանեան դպրոցը» վերնագիր և «Տէգ» ստորագրութիւն կրող յօդվածին, որի սկիզբը տպվեց «Հորիզոնի» նոյն № 123-ում, շարունակվեց № 124-ում, բայց խոստացված շարունակութիւնը դեռ չէ երևացել 125-դ և 126-րդ համարներում։

Ստ. Մալխասեանց

—

Թիֆլիս, 16 յունիսի

Նամակով ուղարկած լինելով Բէնդէրգեա-
գից «Մշակի» ֆոնդի համար 55 ր., խնդրել էի յայտնել, որ դա մի քանի համակրողների կողմից էր։ «Մշակում» տպված էր թէ դա ուղարկված էր Գ. Մելիք-Փաշայեանից։ Անախորժ թիւրիմացութեան տեղիք տուած չը լինելու համար՝ խնդրում եմ տեղ տալ այս տողերին։

Յարգանօք՝ Գ. Մելիք-Փաշայեան

*) [illegible]

ՕՐՎԱՅ ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

✦ Թիւրքաց մամուլը երկար յօդուածներ է նուիրում ռուսական նաւատորմի վերակազմութեանը, տեսնելով դրանում անմիջական սպառնալիք Թիւրքիայի հասցէին։ Թիւրքաց լրագիրները սենսացիօն լուրեր են տպում, թէ Ռուսաստանը ինչ էլ որ լինի ուզում է պատերազմել Թիւրքիայի հետ։

✦ Թիւրքաց նաւատորմը մտաւ Եգէյեան ծովը։

✦ Բօլգարական արքայորդի Բօրիսը Ռումինիայի թագաւորի թոռան լուսանկարը տեսնելով սիրահարվեց ռումինական արքայազնուհու վրա։ Թագաւորը արգելք եղաւ։ Այն ժամանակ գործին միջամտեց աւստրիական կայսրը և ամեն ինչ հարթվեց։ Շուտով կը կայանայ նշանադրութիւնը։

✦ Ռուզվէլտը 450 պատգամաւորների հետ կազմեց նոր կուսակցութիւն «տրէստները ոչնչացնելու» լօզունգով։ Ռուզվէլտի շանսերը այդպիսով բարձրացան։

✦ Գերմանական լրագիրները նախազգուշացնում են կառավարութեանը ռուսական նոր նաւատորմի առիթով և պնդում են, թէ անհրաժեշտ է կրկնապատկել գերմանական ծովային ոյժերը։

✦ Չինաստանը բանակցութիւն է վարում Ամերիկայի հետ 600 միլիոնի փոխառութիւն ստանալու մասին։

✦ Տեանցզինում երևան հանվեց հակա-յեղափոխական կազմակերպութիւն։ Գրաւվեցին թռուցիկներ և 150 մաուզեր։

✦ Չինաստանի հարաւը կատաղի կռիւ է յայտարարել հիւսիսի դէմ։ Հարաւային և կենտրոնական Մանջուրիայում հանրապետութեան դէմ շարժումը ուժեղանում է։

✦ Բրիւսէլում հեռագիր է ստացվել Մուկդէնից, թէ այժմ այնտեղ մի փոքր խաղաղ է. ընդամենը հրդեհվել են 500 տուն։ Զօրքերին խոստացված է տալ ռոճիկները։

✦ Կանտոնում գլխատվեցին 50 անկարգապահներ։

✦ Եապօնիան շարունակ մեծ թւով զօրքեր է ուղարկում Չինաստան։

✦ Վարշավայում մի օրում տեղի ունեցան 11 ինքնասպանութիւններ։

✦ Բագուի միլիօնատէր Հ. Զ. Ա. Թաղիէվը 20,000 րուբլի նուիրեց Ռոմանօֆների Տան 300-ամեակի յիշատակին հիւանդանոց կառուցանելու։

✦ Մէնշիկօվի ասելով՝ Ա. Գուչկօվը «Н. Вр.»-ում 100,000 ր. փայ ունի։

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՊԵՏԵՐ. ՀԵՌԱԳՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾ.

15 յունիսի

ՍԻՄՖԵՐՕՊՕԼ։ Հեղեղը ծածկել է Ղարասուբազար քաղաքի մի մասը. Ջուրը քշել է աւելի քան 100 տուն. քանդվել են բոլոր կամուրջները. կորան շատ կենդանիներ։

ԿԱԼԿԱԹԱ։ Դալայ-լաման մեկնեց Լհասա։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Բարձրագոյնս հաստատվեց Պետական Խորհրդի և Պետական Դումայի օրինագիծը՝ տարրական կրթութեան կարիքների համար լրացուցիչ 8 միլիօն րուբլի յատկացնելու մասին։

Այսօր «Ֆրանսիա» հիւրանոցում ապրող Վլադիվաստոկի յունաց փոխ-հիւպատոս Ամբանօպուլօյին գտան իր սենեակում մեռած, կրծքից վիրաւորված։

Խմբագիր՝ Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ
Հրատարակիչներ՝ Ա. ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Ց. ՏԷՐ-ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ
Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Օդօլը, առաջնակարգ գիտնականների ընդհանուր կարծիքով, ներկայացնում է ատամները մաքրելու միջոց, որը ներկայումս միանգամայն աւելի է համապատասխանում ատամների առողջապահական պահանջներին։

Մէկ սրուակի գինը—85 կ., մեծ սրուակինը, որ բաւականանում է մի քանի ամիս—1 ր. 50 կ.։

(М. 223994/224002)

ՀՕՆՕՐՐԷԻ (ՏՐԻՊՊԵՐ) ԴԷՄ
ՆՈՐ-ՄԻՋՈՑ
„SALO—ՊԻՉԻԼԻՆ“
ներգործում է արագ և արմատականապէս, և բժիշկների վկայութեամբ համարվում է իբրև հաստատուն միջոց։ Գործադրելու ձեռնարկը կցված է արկղիկին։ Իսկականը մետաղեայ արկղներում, հատը՝ 1 ր. և 1 ր. 80 կ.։
Միաժամանակ լաւ է ներգործում քէ սուր եւ քէ յարատեւ բնոյթ ունեցող դէպքերում եւ կարճ ժամանակի ընթացքում վերացնում է ամենայամառ բորբոքը։
ՊԱՀԵՍՏԸ՝ Петербургъ, Разъѣзжая ул., № 7, аптека Б. Конгейма.
Ուղարկվում է վերադիր վճարով։ Ճանապարհածախքը պօստային սակագնով։
Գտնվում է Կովկասեան Ընկերութեան Դեղային Ապրանքների վաճառանոցում։
(4.) (П. 23620) 52—23

Ղարասուբազարի հայոց եկեղեցու համար հարկաւոր է հայնագրութեան ծանօթ
ՀՄՈՒՏ ԴՊԻՐ
առնուազն ճեմարանի կամ թեմական դպրոցների 5-րդ կամ 4-րդ դասարանի վկայականով, որ կարողանայ դպրոցումն էլ դասաւանդել երգեցողութիւն, գծագրութիւն և վայելչագրութիւն։ Պայմաններն են. դպրոցից կը ստանայ ռոճիկ 200 ր., եկեղեցուց՝ 180 ր. և արդիւնք 250—300 րուբլի։
Դիմել՝ г. Карасубазаръ (Таврич. губ.), Священнику Аствацатуру Мѣдникяну.
(օ.մ.) 432. 3—3

ծախված են ՄԻԼԻՈՆԱՒՈՐ բանկաներ։
ԹԱՐՄՈՒԹԻՒՆ եւ ԳԵՂԵՑԿՈՒԹԻՒՆ
է տալիս ամեն մի
ԿԱՆԱՑԻ ԴԷՄՔԻՆ
ԿԱԶԻՄԻ ԿՐԷՄԸ
ՄԷՏԱՄՈՐՖՕԶԱ
ԱՐՄԱՏԱՊԷՍ հեռացնում է բծիկները, բշտիկները, խալերը, պզուկները, այրուածքը և դէմքի այլ դեֆեկտները։

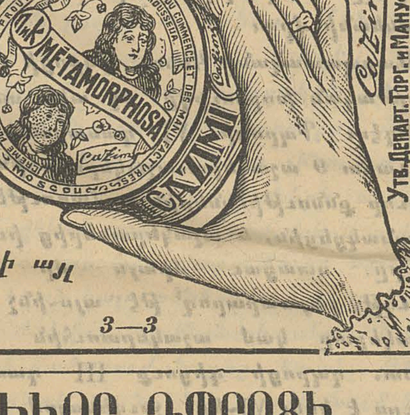

(4.) (Вил. 36743) 3—3

ՆԵՐՍԻՍԵԱՆ ՀԱՅՈՑ ՀՈԳԵՒՈՐ ԴՊՐՈՑԻ
ՀՈԳԱԲԱՐՁՈՒԹԻՒՆԸ
սրանով յայտնում է, որ առաջիկայ ուսումնական տարում դպրոցում ընդունելութիւն լինելու է I, II և V դասարաններում քննութեամբ։ Ցանկացողները պարտաւոր են ներկայացնել ծննդեան և ծաղկի վկայականները մինչև օգոստոսի 20-ը։ I դասարան ընդունվողների տարիքը լինելու է մինչև 13, II դասարան՝ մինչև 14, V՝ դասարան 17, առանց յաւելումների։
(օգ. 10.) 446. 2—1

ՀՐԱՒԷՐ
Հաւլաբարի ս. Կարապետ եկեղեցու ծխ. դպրոցի հոգաբարձութիւնը յայտնում է, որ կիրակի, ամսիս 17-ին, առաւ. ժամը 11-ին նշանակված է ծխական ժողով, խորհրդակցելու՝
1) Մանթաշեանի ժառանգներից նուէր ստացած 1000 րուբլու գործադրութեան,
2) Դպրոցի ներկայ շէնքի հիմնական վերանորոգութեան և
3) Ընթացիկ հարցերի մասին։
Եթէ այդ օրը ժողովը չը կայանայ օրինական թիւ չը լինելու պատճառով, վերջին ժողովը նշանակվում է նոյն տեղումն, նոյն ժամին, ամսիս 24-ին։
Հոգաբարձութիւն
437. 2—2

ՀՐԱՒԷՐ
Թեմիս կառավարիչ Եփրեմ եպիսկոպոսի կարգադրութեան համաձայն, յունիսի 17-ին, ժամը 12-ին, կիրակի, պատարագից յետոյ Վանքի աւագ եկեղեցում լինելու է երկրորդ և վերջին ծխական ժողով, ուր ընտրվելու են չորս պատուիրակներ, որոնք Մողնու ս. Գէորգ և Բէթղեհէմի ս. Աստուածածին եկեղեցիների պատուիրակների հետ ընտրելու են քաղաքիս Մարիամեան-Յովնանեան ուսումնարանի համար հոգաբարձուներ։ Ուստի հրաւիրվում են Վանքի աւագ եկեղեցու չափահաս (25 տարեկանից աւելի և ընտրութիւններին մասնակցելու իրաւունք ունեցող) ծխականները շնորհ բերել յիշեալ օրը և ժամին մասնակցելու պատուիրակների ընտրութեանը։
Ժողովին կարող են ներկայ լինել միմիայն ծխականները։
Կարգապահութեան համար միջոցներ կը լինեն ձեռք առնված։
Թիֆլիսի Վանքի աւագ-երէց՝
Եզնիկ աւ.-ք. Երզնկեանց
439. 2—2

ԹԻՖԼԻՍԻ ԿԵՆՏՐՈՆԱԿԱՆ
ԳՐԱՎԱՃԱՌԱՆՈՑՈՒՄ
Վաճառվում են հետևեալ գրքերը.

ՆԱՐ-ԴՈՍ «Մահը» (վէպ) . .	1 ր. 20 կ.
» «Աննա Սարոյեան» (էտիւդ)	25 »
» «Պայքար» (վէպ) . .	75 »
ՏԷՐ-ԱԻԵՏԻՔԵԱՆ ՍՏ. «Պատմուածքներ»	50 »
ՏՈՒՐԳԵՆԵՎ. «Գարնանային ջրեր»	35 »
ՅԱԿՈԲԵԱՆ Յ. «Բանաստեղծութիւններ»	50 »
ԼՈՒԿԱՇԵՎԻՉ. «Ազքատ դպրոցականը»	10 »
ՏԷՐԵԱՆ ՎԱՀ. «Բանաստեղծութիւններ» Ա. հ.	1 ր. — »
ԱԻԴԱԼԲԷԳԵԱՆ Թ. «Հողի վէճը Մուրացանի երկերում»	20 »
«Գարուն» ալմանախ Գ. . . .	1 ր. 50 »
ԴԱՆԻԷԼԵԱՆ. «Ժանտախտ» 3 պատկերով, զրոյց	20 »
ՀԱՄՍՈՒՆ Կ. «Վիկտորիա, մի սիրոյ պատմութիւն»	15 »
ԲՕԼԼԷՍ. «Հրաշալի դար» տասնիններորդ դարի գրական և բարոյական կողմերը»	80 »
ՊԵՏՐՕՎ Գ. «Ժուժկալ գինեմոլը»	10 »
» «Զգաստութեանց առաքեալներ»	15 »
» «Աւետարանը իբրև մեր կեանքի հիմքը» . . .	20 »
ԼԱՐԵՆՑ ԼԵՌՈՆ. «Դրախտի երգեր» 1) Անկումէն առաջ, 2) Անկ. յետ.	30 »
ՏՕԼՍՏՕՅ. «Յարութիւն» բ. ուղղած տպագր. . .	1 ր. 50 »
ՍԵՆԿԵՎԻՉ. «Առանց դաւանանքի» բ. ուղղած տպագր. . .	1 ր. 50 »

Միևնոյն գրատանը վաճառվում են հրապարակում նոր լոյս տեսնված թէ հայերէն և թէ այլ լեզուներով դասագրքերը։ Դպրոցներին արվում է զեղչ։ Պատուէրները կատարվում են արագ։
Դիմել՝ Тифлисъ, Центральной Книжн. Торговлѣ, С. П. Теръ-Исраелянцъ.
441. 1—1

(П. 87386) 7—5

ԱԲԱՍԹՈՒՄԱՆՈՒՄ
(Верхній базаръ)
15,000 ՌՈՒԲԼՈՎ ԾԱԽՎՈՒՄ Է
ՄԻ ՏՈՒՆ
ԲԱՆԿԻ ՊԱՐՏՔՈՎ.
Վերևի յարկը բաղկացած է 7 սենեակից և 3 նախագաւթից, իսկ ներքևի յարկը՝ 4 խանութից իր նկուղով։
Տունը տարեկան եկամուտ ունի 1500 ր.։
Դիմել՝ Абастуманъ, Оганесу Егоеву.
447. 1—1

Հրաւէր
Կիրակի, յունիսի 17-ին, ցերեկվայ ժամը 11-ին, Քամոյեան ս. Գէորգ եկեղեցում կայանալու է ծխական տարեկան ընդհանուր ժողով։
Օրակարգն է՝
1) 1910/11 թ. թ. տարեկան հաշվի և 1912 թ. նախահաշվի քննութիւնն ու հաստատումը։
2) Ընտրութիւն մի հոգաբարձուի (տիկ. Ե. Արծրունու ժամանակը լրացած է) և վերստուգիչ յանձնաժողովի 3 անդամի։
3) Երրորդ քահանայ ունենալու խնդիրը։
4) Ընթացիկ խնդիրներ։
Քամոյեան ս. Գէորգ եկեղեցու
Հոգաբարձութիւն
Ծանօթ.—Յիշեցնում ենք պ. պ. ծխականներին, որ այս երկրորդ և վերջին ժողովն է, ուստի խնդրում ենք անպատճառ ներկայ լինել։ Հոգաբարձութիւն
442. 2—2

ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՖԷԼԴՇԷՐ
Ա. Գ. ԵՍԱՅԵԱՆ
Семеновская ул., № 9. Ժամը 3—4-ը։

Ա. ԽՍԵՅԵԱՆԻ
ԳԱՂՏՆԻ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ
ԲԺՇԿԱՐԱՆ
բազմաթիւ խորհուրդներով, բէցէպտներով և նկարներով. գինը 50 կօպ. ճանապարհածախսը 15 կ. մարկաներով։ Բժշկարանը պահանջողներին ՁՐԻ, իբրև պրեմիա, միաժամանակ կուղարկվի նոր լոյս տեսած ծիծաղաշարժ վօդէվիլ՝ «ՀՆԿԵՐՄԱՑԻ ՃԱՆԱՊԱՐՀԸ» (առանձին՝ գինն է 20 կօպ.)։
Դիմել՝ Тифлисъ, Семеновская ул. № 9. Артемію Есаянцу.
(Ե.Ե.Կ.) 287. 50—20

Типографія канцеляріи Намѣстника Его Императорскаго Величества на Кавказѣ Лорисъ-Меликовская улица, домъ казенный.